EKONOMISK TIDSKRIFT

DONATIVO DE LA BIBLIOTECA NACIONAL DE MADRID 1940

UTGIFVEN AF

DAVID DAVIDSON

Årg. II 1900 Häft. 5

INNEHÅLL:

En litterär tvekamp mellan tyske socialdemokrater. Af JOH. R. NILSSON . . . Sid. 231
Den senaste reformen af Förenta staternas penninge- och bankväsende. Af DAVID DAVIDSON . . . . . „ 253
Öfversikt öfver de större bankernas ställning den 30 april 1900.

Pris per årgång (12 häften) 10 kronor

STOCKHOLM
HUGO GEBERS FÖRLAG
(I DISTRIBUTION)

Ayuntamiento de Madrid

Ayuntamiento de Madrid

En litterär tvekamp mellan tyske socialdemokrater.

Af **Joh. R. Nilsson.**

Impulsen till Tysklands moderna socialistiska arbetarerörelse kom icke närmast från Karl Marx, utan från Ferdinand Lassalle. Det var dennes ryktbara »öppna svar» den 1 mars 1863 till några Leipzigerarbetare, som satte de förut slumrande krafterna i verksamhet. Den 23 maj 1863 bildades »Allmänna tyska arbetareföreningen», som fullständigt var besjälad af Lassalles i nämnda svar uttalade idéer. Närmaste målet skulle vara att vinna »den allmänna, lika och direkta valrätten». Med statens hjälp skulle sedan stora produktivassociationer bildas, hvarigenom arbetarne skulle blifva sina egna herrar och erhålla hela afkastningen af sitt arbete och ej såsom nu — på grund af den järnhårda lönelag, som under den fria konkurrensen härskar — blott så mycket, som motsvarar det nödtorftiga lifsuppehället.

Men det dröjde ej länge, förrän denna arbetarerörelse fick en farlig medtäflare i en annan, utgången från Marx och byggd på hans teorier. Under Liebknechts och Bebels ledning upprättades 1869 det »socialdemokratiska arbetarepartiet» med marxistisk åskådning. Ej genom produktivassociationer och allmän rösträtt kunde arbetarklassens frigörelse ernås, utan blott genom privatkapitalismens försvinnande i »framtidens fria folkstat». De båda riktningarnas anhängare lefde ej i bästa förstånd med hvarandra. Men regeringens år 1874 påbörjade socialistförföljelser ledde snart till deras försoning och sammansmältning. Därvid fingo marxis-

Ayuntamiento de Madrid

terna öfvertaget, och det på kongressen i Gotha 1875 uppställda programmet innehöll blott några få betydelselösa medgifvanden åt anhängarne af Lassalle. Och äfven dessa sista rester af de en gång så bländande och tändande Lassalleska slagorden försvunno från programmet vid Erfurtkongressen 1891; och den tyska socialdemokratien hade således helt försvurit sig åt Marx.

Man hör tydligt genljudet från den snillrike socialistiske tänkarens skrifter i följande satser ur Erfurtprogrammet:

»Det borgerliga samhällets ekonomiska utveckling leder med naturnödvändighet till undergång för smådriften, hvilken har sin grundval i att arbetarens produktionsmedel äro hans privategendom. Denna utveckling skiljer arbetaren från hans produktionsmedel och förvandlar honom till egendomslös proletär, medan däremot produktionsmedlen blifva monopol för ett jämförelsevis litet antal kapitalister och jorddrottar.

Samtidigt med att alla produktionsmedlen monopoliseras, undanträngas de splittrade, i smått drifna företagen af kolossal stordrift, de enkla verktygen utvecklas till maskiner och det mänskliga arbetets afkastningsförmåga växer ofantligt. Men alla fördelar af denna omgestaltning behålla kapitalister och jorddrottar för egen räkning. Dess följd för proletariatet och för de nedsjunkande medel-lagren — småborgare, bönder — är blott ökad osäkerhet i deras existens, ökadt elände, tryck och slafveri, större nedpressning och utplundring.

Allt mer ökas antalet proletärer, allt väldigare blir de öfverflödiga arbetarnes armé, allt skarpare blir motsatsen mellan utplundrare och utplundrade, allt mer förbittrad den klasskamp mellan bourgeoisie och proletariat, som klyfver det moderna samhället i två fientliga härläger och utgör det gemensamma kännetecknet på alla industriländer.

Afgrunden mellan egendomsbesittande och egendomslösa vidgas än mera genom kriserna, hvilka ha sin grund i själfva det kapitalistiska produktionssättets väsen. Dessa kriser, som blifva allt mera omfattande och allt mera förhärjande, göra allmän osäkerhet till samhällets normala tillstånd och bevisa, att de produktiva krafterna vuxit det nutida samhället öfver hufvudet, att en ändamålsenlig användning och ohämmad utveckling af produktions-

Ayuntamiento de Madrid

medlen icke längre låter förena sig med, att dessa äro i enskilda händer.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Det finns endast en utväg att göra stordriften och det samhälleliga arbetets städse växande afkastningsförmåga till en källa till högsta välfärd och allsidig, harmonisk fullkomning för de hittills utsugna klasserna, hvilka däri nu fastmer ha en källa till elände och förtryck. Och den utvägen är: att förvandla den kapitalistiska privatbesittningen af produktionsmedlen till samhällelig besittning och att ombilda varuproduktionen till socialistisk produktion, drifven för och genom samhället».

Detta program antogs enhälligt 1891. Men det var ändå inte så helt med sammanhållningen inom det socialistiska lägret. Den åtminstone i sin verkan misslyckade socialistlagens tryck (1878—90) höll någorlunda ihop partiets olika element. Men detta tryck hade ej väl upphört att verka, förrän splittringen trädde i öppen dag. Det fanns inom partiet en riktning, som ogillade allt slags kompromissande med den bestående samhällsordningen, opponerade sig mot deltagande i det parlamentariska lifvet och föraktfullt afvisade försöken att med sådana palliativmedel som arbetareskyddslagstiftning och dylikt komma proletärerna till hjälp i kampen för tillvaron. Den anarkistiska utväxten skar man helt enkelt bort på Erfurtkongressen, i det att de öppna anhängarne af denna åskådning uteslötos ur partiet. Men äfven inom partiet i öfrigt göra sig allt fortfarande två tendenser gällande, den ena gående i mera revolutionär riktning, den andra af mer socialreformatorisk art. Somliga af partiets ledande män synas ha en benägenhet att allt efter omständigheterna luta än åt det ena hållet, än åt det andra. Den mest betydande och mest kände bland dem, som ärligt ställa sig på socialreformatorisk grund och således på fullt allvar arbeta för sociala reformer, har länge varit ledaren af Bayerns socialdemokrater, Georg von Vollmar. Mer än en gång har han betonat vikten af att socialdemokraterna rikta sina ansträngningar hufvudsakligen på ernåendet af nära liggande mål och icke förslösa sina krafter på sträfvandet efter i aflägset fjärran hägrande idealsamhällen.

Denna mera moderata riktning inom Tysklands socialdemo-

Ayuntamiento de Madrid

krati har nyligen vunnit en afsevärd förstärkning i Ed. Bernstein. I många år hade denne i »Neue Zeit» och andra socialistiska organ med talang och värme kämpat för den marxistiska ortodoxien, men småningom hade hos honom uppkommit tvifvel om dess sanning och efter »flerårig inre strid», som han själf betygar, kände han sig öfvertygad om, att Karl Marx' och följaktligen det socialdemokratiska partiets grundåskådning led af betänkliga brister. Till den i Stuttgart i okt. 1898 samlade partidagen insände han därför en skrift, hvari han utvecklade denna sin nya uppfattning. Och för att utförligare klargöra skälen för densamma utgaf han i jan. 1899 en broschyr med titeln: »Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie». Boken väckte formlig sensation. De liberala tidningarna och »bourgeoisie»-bladen i allmänhet dolde ej sin tillfredsställelse med hvad som skett. Och inom socialistlägret utbröt en liflig pennfejd, hvarvid den främste bland Bernsteins motståndare var hans gamle vapenbroder Karl Kautsky. Efter att först i smärre uppsatser ha sökt vederlägga Bernstein sammanfattade Kautsky på hösten 1899 sina argument i en skrift betitlad: »Bernstein und das sozialdemokratische Programm.» En öfversikt öfver de viktigaste stridspunkterna och de båda kämparnes ställning till desamma torde ej sakna intresse för tidskriftens läsare, om också framställningen på grund af det begränsade utrymmet ej kan gå så långt i detaljer, som i och för sig vore önskvärdt.

Värdeteorien.

Marx bygger som bekant sitt socialistiska system på läran om värdet. Själfva utgångspunkten för sin teori eller satsen, att arbetet ensamt är källan till allt värde, finner han hos flere nationalekonomer af den s. k. klassiska skolan. Men under det att dessa framkastade satsen såsom självklar, utan några bevis, söker Marx förebringa ett sådant. Han skiljer då först mellan bruksvärde och bytesvärde eller värde i egentlig mening. Ett tings förmåga att tillfredsställa ett behof ger det bruksvärde eller, såsom Marx uttrycker sig, gör det till ett bruksvärde, en nyttighet. Bruksvärdet beror således ej därpå, om tingets anskaffande kostat mycket eller litet arbete, utan på dess egenskaper. Bytesvärdet åter är det kvantitativa förhållande, den proportion, hvari bruks-

Ayuntamiento de Madrid

värden d. v. s. nyttigheter af olika slag gå i utbyte mot hvarandra. Ett sådant byte förutsätter, att de två nyttigheterna hafva något gemensamt af samma storlek. Detta gemensamma kan ej vara någon geometrisk, fysisk, kemisk eller annan naturlig egenskap hos varorna. Deras naturliga egenskaper komma öfverhufvudtaget endast i betraktande, såvidt de göra dem till bruksvärden. Varornas utbytesförhållande däremot karakteriseras ögonskenligen genom abstraktion från deras bruksvärden. Vid bytet gäller ett bruksvärde precis lika mycket som ett annat, om det bara förefinnes i behörig proportion. Såsom bruksvärden äro varorna af olika kvalitet, såsom bytesvärden kunna de blott vara af olika kvantitet.

Men bortser man sålunda — fortsätter Marx — från varornas bruksvärde, så återstår för dem blott en egenskap, den att vara produkter af arbete. Härvidlag är det emellertid nödvändigt att abstrahera från de olika arterna af mänskligt arbete t. ex. skillnaden mellan en snickares och en väfvares arbete. Denna skillnad är nämligen grund till olika bruksvärden. Vid bytet fäster man sig därför endast vid det för allt slags arbete gemensamma, nämligen att det är en föryttring af mänsklig arbetskraft. Detta kallar Marx abstrakt mänskligt arbete. En nyttighet har således värde i egentlig mening, därför att abstrakt mänskligt arbete däri är förkroppsligadt.

Jag har sällan läst någonting, som går upp emot denna bevisföring i fråga om dålig logik och lättsinnig slutledning, säger Böhm-Bawerk.

Marx fortsätter emellertid med frågan: Hur mäter man då storleken af en nyttighets värde? Jo, genom det kvantum af »värdebildande substans» d. v. s. arbete, som den innehåller. Och arbetskvantiteten själf mätes genom arbetstiden. Dock icke genom den individuella arbetstid, som åtgått för en viss bestämd person att förfärdiga en gifven nyttighet — då skulle ju en vara bli värdefullare, ju långsammare och latare en arbetare vore! — —, utan genom den »socialt nödvändiga arbetstiden» d. v. s. den arbetstid, som i ett gifvet samhälle tillverkningen af en viss nyttighet kräfver af arbetare, som i afseende på arbetsskicklighet och arbetsintensitet intaga en mellanställning mellan de yppersta och de sämste och som arbeta under medelgoda produktionsvillkor.

Ayuntamiento de Madrid

Men är det arbetet ensamt, som bestämmer en nyttighets värde, så är det ju en orättvisa, att arbetaren ej erhåller hela sin arbetsprodukt. Denna orättvisa möjliggöres därigenom, att samhället tillåter enskild äganderätt till jord och kapital. Ty därigenom tvingas arbetaren, som ej äger annat än sin arbetskraft, att sälja denna sin »vara» till kapitalisterna, och de betala naturligtvis ej mer än som motsvarar dess värde. Men arbetskraftens värde bestämmes, liksom hvarje annan varas, af den arbetstid, som är nödvändig för att producera den d. v. s. den arbetstid, som erfordras för att anskaffa de för arbetaren nödvändiga underhållsmedlen. Om t. ex. 6 timmars arbetsdag kräfves härför, men arbetaren får arbeta 12 timmar, så stoppar kapitalisten i sin ficka värdet af de öfverskjutande 6 arbetstimmarnes produkt. Genom detta »mervärde» uppkommer kapitalräntan, som således enligt Marx ingenting annat är än en exploatering af arbetarne från arbetsgifvarnes sida.

Denna Marx' värde- och mervärdelära står ej högt i kurs hos nationalekonomerna ex professo och man kan väl säga, att deras kritik fällt slutdomen öfver den. De socialistiska skriftställarne ha dock hittills i allmänhet föga berörts däraf, men förr eller senare måste de nog låta det partiet ur den Marxska dogmatiken falla. Hur har ej Marx själf invecklat sig i motsägelser vid fullföljandet af sin teori! Bernstein har också insett, att man ej kan slå sig till ro med den. Men hans framställning af denna fråga lider i så hög grad af oreda och oklarhet, att det, såsom Kautsky också framhåller, är omöjligt att riktigt få reda på hans ståndpunkt härvidlag. Detta torde ha sin naturliga förklaring däri, att Bernstein för närvarande ej har någon bestämd uppfattning i detta mycket debatterade ämne. Han betecknar det själf på ett ställe som ett »icke fullt klargjordt problem». Efter att ha redogjort för Marx' teori och visat, hur den öfverflödar af abstraktioner och egendomliga reduktioner, förklarar han, att »värdet på detta sätt förlorar, såvidt det gäller en enstaka vara, hvarje konkret innehåll och blir en ren tankekonstruktion»! Det bestämmer ej varuprisen och har ej heller gjort det före det kapitalistiska produktionssättets uppkomst, såsom t. ex. Engels velat göra troligt. Alldeles felaktigt är också att tro, att man med läran om mervärdet har fått någon måttstock för arbetarnes exploatering

Ayuntamiento de Madrid

genom kapitalisterna och en norm för rättvisan eller orättvisan af den nuvarande inkomstfördelningen. Hur ofta finner man ej de bäst ställda arbetarne i företag med högt mervärde och de sämst ställda i sådana med lågt! Teorien kan visserligen gagna såsom ett medel att analysera och klargöra det förhållandet, att »merarbete» alltid förekommer i samhället d. v. s. att blott en del af samhällets medlemmar deltaga i varuproduktionen, under det att den andra delen åtnjuter inkomst antingen för tjänster, som ej stå i direkt sammanhang med denna produktion eller utan något som helst arbete. Men teorien bevisar ej detta förhållande, och det behöfs ej heller, ty det är ju ett erfarenhetsfaktum.

Sedan Bernstein sålunda väsentligen reducerat betydelsen af den Marxska värdeteorien, är det klart, att han ej anser socialismen kunna vetenskapligt grundas därpå. Han tror sig ock med stöd af Engels kunna påstå, att Marx ej heller ställt detta kraf på sin värdeteori. Men har ej värdeläran betydelsen af grundval för hela det socialistiska systemet, finns ju ingen anledning att med händer och fötter klamra sig fast vid den och tillsluta öronen för de berättigade invändningar, som göras emot den, såsom socialisterna enligt Bernstein länge haft för sed. Den nya värdeteori, som under de senaste årtiondena särskildt utvecklats af den nationalekonomiska skola, som plägar kallas den österrikiska, är värd mera uppmärksamhet, anser Bernstein, än socialisterna hittills funnit skäl att ägna den, ehuru den visserligen ej heller innehåller hela sanningen.

Kautsky å sin sida tillägger nog värdeteorien större betydelse för en »vetenskaplig» socialism än Bernstein anser sig behöfva göra, ehuru han villigt medgifver, att en socialistisk byggnad kan uppföras på annan grund än den Marxska. Hittills har han emellertid ej funnit Marx' värdeteori vederlagd. Allraminst har Bernstein lyckats därmed, om det varit hans mening; ty om hans värdeteori kan man verkligen säga, att den är ett »fullkomligt oförklaradt problem». Att som Bernstein buga sig åt vänster och höger, för Marx och för Böhm-Bawerk, samt förklara bådas teorier ha ett visst berättigande, den ena för ett ändamål, den andra för ett annat, leder ju, säger Kautsky, till upphäfvande af all enhet i uppfattningen och är för resten absurdt, då hvarje värdeteori har ett ändamål: att upptäcka den lag, som reglerar bytet.

Ayuntamiento de Madrid

Kautsky medgifver visserligen, att Marx' värdeteori ej saknar outredda punkter. Men han tycks mena, att någon tro bör man ha äfven i ekonomiska ting. Därför accepterar han tillsvidare Marx' lära, äfven där denne inga bevis lämnat för sina påståenden. Så i fråga om kvalificeradt eller, som Marx säger, kompliceradt och enkelt arbete. »Kompliceradt arbete, heter det hos Marx, är multipliceradt enkelt arbete, så att ett litet kvantum kompliceradt arbete är lika med ett större kvantum enkelt arbete. Att en sådan reduktion ständigt försiggår, visar erfarenheten. — — — De olika proportioner, hvari olika arter af arbete reduceras till enkelt arbete såsom måttenhet fastställas genom en samhällsprocess bakom producenternas rygg och synas dem därför genom häfd gifna»! Marx har emellertid sedermera aldrig lämnat upplysning om arten af denna samhällsprocess. Detta är naturligtvis ej en obetydlig lucka i hans bevisföring. Men Kautsky tröstar sig. Marx säger nämligen om denna sak på ett ställe i sin »Kritik der politischen Oekonomie»: »för de lagar, som reglera denna reduktion, är icke här rätta stället att redogöra». Att han således själf uppdagat dessa lagar, ehuru han tyvärr icke kommit att för andra klargöra deras natur, är enligt Kautsky tydligt, annars hade han ej hänvisat till dem. Detta är ju en rörande lärjungatro och lämnar bland annat ett godt vittnesbörd om Kautskys och många andra socialistiska skriftställares vetenskaplighet.

Stordrift och smådrift.

Att det nuvarande samhällets ekonomiska utveckling med naturnödvändighet leder till undergång för smådriften, är en sats, som det socialdemokratiska programmet med stöd af Marx skarpt framhåller. Bernstein anser äfven detta påstående vara en »sanning med modifikation». »Den socialistiska kritikens förutsägelser», yttrar han, »slå visserligen in på ett stort antal industriella produktionsgrenar, men de ha i fråga om andra ännu i dag blott i ringa grad visat sig riktiga. Och ännu långsammare än i industrien försiggår koncentreringsprocessen i landthushållningen. Näringsstatistiken uppvisar en utomordentlig mångfald af företag i olika storlekar, och ingen storleksklass synes göra sig i ordning att försvinna». Såsom stöd för dessa utsagor anför Bernstein en hel del statistiska uppgifter från olika länder, ehuru han åtminstone

Ayuntamiento de Madrid

med hänsyn till vissa af dem medger, att ifrågavarande statistik är bristfällig. I afseende på England kommer han till det resultat, att emellan 3 1/2 à 4 millioner arbetare äro sysselsatta i storindustriella anläggningar, under det att öfver 5 1/2 millioner äro anställda i medelstora och små företag. Således är icke ens »världens verkstad» på långt när i den grad, som man ofta tror, hemfallen åt storindustrien. Och han berättar, hurusom till England öfverflyttade tyske arbetare upprepade gånger för honom uttalat sin förvåning öfver att där inom många industrigrenar, såsom trä- och metallförädlingsindustrierna, en så långt gående splittring af företagen ännu förefinnes.

I Tyskland är förhållandet detsamma. Af de 10 1/4 millioner personer, som år 1895 därstädes voro sysselsatta i industriellt arbete, kommer något öfver 3 millioner på den stora industrien, 2 1/2 millioner på den medelstora — dit räknas de företag, som sysselsätta 6—50 personer — och 4 3/4 millioner på den lilla. Handtverksmästarne voro 1 1/4 million. Och om man jämför de tyska industriräkningarna 1882 och 1895, så finner man, att det ej blott är de stora företagen, som tillväxa i antal, utan äfven de små och medelstora, om också de stora visade sig tillväxa i starkare grad.

Och det ligger i sakens natur, att den bild, som den faktiska utvecklingen sålunda visar oss, skall bli just sådan och ej få den gestalt, som det socialistiska lärosystemet fantiserar om. Ty, säger Bernstein, rätt många industrigrenar lämpa sig lika bra eller nästan lika bra för liten och medelstor drift som för stor. Och de fördelar, som möjligen äfven i dessa fall kunna vara utmärkande för storindustrien, uppvägas af andra, som smådriften eger. Ofta är det äfven så, att storindustrien lämnar halffabrikat, som sedan med fördel kunna bringas till fullfärdigt skick i mindre företag. Och i samma mån som samhällenas rikedom genom storindustrien växer, framträder behofvet af lyxartiklar, och dessa förfärdigas, åtminstone att börja med och ofta nog äfven framgent, i företag, drifna i liten skala. Man kan således säga, att om också storindustrien suger upp många små företag, framlockar den å andra sidan nya sådana.

Hvad som gäller om industrien kan också till stor del tillämpas på handeln. Ingenting kan vara mera utopiskt, menar

Ayuntamiento de Madrid

Bernstein, än att vänta sig, att de stora magasinen och dylika stora handelsföretag skola uppsluka de små och medelstora affärerna. Statistiken visar, att både antalet af i handeln sysselsatta personer och bodarnes antal tillvuxit såväl i England som i Tyskland under de senaste årtiondena.

Med allt detta synes Bernstein ej vilja neka, att stordriften vinner mer och mer terräng, åtminstone intill en viss gräns. Det går bara så oändligt mycket långsammare än man trott. Men hur ställer sig saken i afseende på jordbruket? Jo, därvidlag är det så långt ifrån att de socialistiska teorierna bekräftas, att utvecklingen synes gå i alldeles motsatt riktning. En jämförelse mellan den tyska statistiken 1882 och 1895 visar, att de medelstora bondgårdarnes (5—20 hektar) antal tillvuxit hastigast: med nära 8 %. Därnäst komma de mindre gårdarne (2—5 hektar) med en tillväxtprocent af $3\,^1/_2$. Jordbruk på 20 à 100 hektar visa däremot en tillväxt af icke fullt 1 % och de på mer än 100 hektar en än mindre. I Holland har stordriften direkt gått tillbaka, och i Belgien synes utvecklingen vara densamma. Ja, till och med om England anser sig Bernstein kunna fälla samma omdöme. Det kan därför ej vara något tvifvel om, slutar han, att i hela Vesteuropa, likasom ock i de östra staterna af den nordamerikanska unionen, öfverallt den lilla och medelstora driften inom landthushållningen växer och den stora går tillbaka.

Kautsky å sin sida håller fast vid, att den skildring af den ekonomiska utvecklingsprocessen, som Marx gifvit och som det socialistiska programmet eftersäger, är riktig. Man skall bara fatta den rätt. Marx har nämligen därmed endast framhållit den riktning, i hvilken utvecklingen går, men ej dess hastighet. Att den kan komma att kräfva hundratals år, nekar ej Kautsky. Vidare säger han, att det ej är fråga om en plötslig och allsidig expropriation af samtliga kapitalister på en gång. Tvärtom kan den mycket väl komma att försiggå småningom, ehuru han med bästa vilja ej vill öfvertaga någon garanti för att så blir fallet.

Hufvudsaken är således den: går utvecklingen i den riktning Marx angifvit eller icke? Man kan ju mycket väl ansluta sig till Marx' uppfattning, utan att därför behöfva förbise, att i verkligheten en hel mängd krafter framträda, som verka störande och hämmande på utvecklingens allmänna gång, men hvilka icke

Ayuntamiento de Madrid

därför ändra dess riktning. Hvilken ståndpunkt Bernstein i detta afseende intar, är ej godt att få reda på, menar Kautsky, i det han uppvisar, att Bernstein på ett ställe säger så och på ett annat annorlunda. Men säkert är, att den statistiska bevisning, han förebragt, ej i ringaste mån inskränker giltigheten af den samhällsdiagnos Marx ställt. Större delen af de statistiska siffror Bernstein för fram saknar bevisningskraft med afseende på utvecklingens riktning, därför att de äro hämtade från en enda yrkes- och industriräkning. De skulle på sin höjd kunna visa oss, hur långt vi ännu ha kvar till den tid, då samhället är moget för en socialistisk organisation. Men inte ens därtill duga de, ty socialisterna ämna ej lägga armarne i kors och vänta, tills frukten af sig själf faller från trädet. »Vi måste kämpa; ingen statistik i världen kan ge oss kunskap om, hur nära eller aflägsen segern är och möjligheten att med framgång begagna den. Det vore barnsligt att vilja fastställa, hvilken höjd kapitalkoncentreringen måste ha nått, innan seger blir möjlig.» Att Kautsky och hans anhängare, om de en gång skulle komma till makten, ej skola rygga tillbaka för hvarjehanda politiska och sociala experiment, synes således säkert.

Den Bernsteinska statistik, som är af betydelse för frågan om, i hvilken riktning utvecklingen går, är hufvudsakligen hämtad från Tyskland. Men rätt tolkad, anser Kautsky, bekräftar Tysklands statistik på ett glänsande sätt Marx' teori. Och nog är det en bra stor otur för Bernstein, menar Kautsky, att han med varmaste öfvertygelse skulle omfatta denna teori, så länge dess statistiska stöd var mindre betydande, men börja tvifla, när det blef alldeles uppenbart, att den är en trogen afspegling af verkligheten.

Att så är fallet, söker Kautsky med stor utförlighet visa, och man får af hans framställning nödvändigt det intrycket, att den ekonomiska utvecklingen i Tyskland under de tretton åren 1882—95 gått i riktning mot storindustri med långt större fart än Bernstein velat göra troligt. Här blott några få data. Hela antalet industriella företag ökades med 4,6 procent, men däraf tillväxte de små (sysselsättande 1—5 personer) blott med 1,8 procent, under det antalet jätteföretag (med öfver 1000 personer) steg med 100 procent. De förras antal tillväxte visserligen absolut, men aftog relativt. Och under det att antalet arbetare i smådriften endast steg med omkring 10 procent, växte mängden af

Ayuntamiento de Madrid

de i jätteföretag sysselsatta med omkring 100 procent. Och därvid är att märka ett förhållande, som för socialismens framgång och segerutsikter är af synnerligen stor betydelse, nämligen att kvinnor och minderåriga i relativt stort antal användes i den lilla driften, under det de vuxna männen, som ju bestämma arbetsklassens hållning i politiska och sociala frågor, i tilltagande mängd bilda det storindustriella proletariatet och få dess vyer och dess mot kapitalismen fientliga intressen. Och inte lär väl, framhåller Kautsky, förverkligandet af den socialistiska samhällsordningen stöta på några oöfvervinneliga hinder därför att i småföretag sysselsättas, såsom Bernstein uppgifver, mer än 4 millioner personer, då man vet, att en stor del af dessa företag utgöres af de affärer, som drifvas af fruktmånglerskor, sömmerskor, tvätterskor, fruntimmer som ha rum för resande o. s. v. Det är något svaga bålverk för det kapitalistiska samhället!

I fråga om landtbruket förklarar Kautsky, att ingenting visar hän på att stordriften skall gå under, men heller ingenting på att smådriften skall försvinna. Han meddelar åtskilliga statistiska uppgifter från Tyskland, Frankrike och England, hvilka ådagalägga, att jordbrukets utvecklingstendens är olika i olika länder och äfven på olika trakter i samma land. Så finner man t. ex. i Tyskland, att det stora jordbruket har en tillbakagående tendens i de trakter, där det nu är förhärskande, men en framåtgående på andra håll. Agrarfrågan är emellertid enligt Kautsky ett af de svåraste af de spörsmål, som socialdemokratien är kallad att lösa. Men inte behöfver den stänga utsikten till socialistsamhället, då ju som bekant landtbefolkningen år för år relativt — stundom äfven absolut — aftager i antal, därigenom förlorar i makt och betydelse och för öfrigt, såsom erfarenheten lärer, råkar i allt större beroende af industrien och kapitalisterna.

Nutidens nationalekonomer i allmänhet torde väl medge, att inom industrien stordriften har en stark tendens att allt mer göra sig gällande, om de också ej dela socialisternas tro på dess allenaherravälde. Säkert är, att inom vissa områden storindustriens fördelar framför den lilla äro så påtagliga, att det är alldeles hopplöst för den senare att upptaga täflingskampen. Men inom andra områden, där det ej kräfves stort kapital eller dyrbara maskiner eller där ingen egentlig stegring af arbetets produktivitet

Ayuntamiento de Madrid

kan vinnas genom en långt drifven arbetsfördelning o. s. v., kan smådriften otvifvelaktigt med framgång konkurrera. Och om man i afseende på jordbruket kan uppvisa en eller annan fördel, som stordriften skulle ha framför smådriften, så uppvägas dessa tillfullo af andra, som denna senare är i besittning af. Om därför här och hvar äfven inom jordbruket stordriften hotar att tränga undan den lilla, beror detta oftast på bristande bildning hos de små jordbrukarne och dålig kreditorganisation, missförhållanden, som det nutida samhället med god vilja ej saknar resurser att afhjälpa.

Inkomst- och förmögenhetsfördelningen.

Hur inkomsten i samhället på det rättvisaste eller bästa sättet skall fördelas mellan dess medlemmar, är en fråga, som ej visat sig lätt att besvara. Många försök att ge svaret ha emellertid gjorts, fastän med olika framgång. Bekant är den af många socialister uppställda fordran: af hvar och en efter hans förmåga, åt hvar och en efter hans behof! Att detta skulle vara rättvist, är omöjligt att inse. Möjligen skulle det kunna förklaras vara det bästa, om det bara inte vore orimligt att söka genomföra det. Schäffle förklarar idealet vara en sådan inkomstfördelning, som mest befordrar samhällets fullkomning. Men det kan ju i oändlighet tvistas om, hur en sådan skall vara beskaffad. Adolf Wagner sätter som mål för den ekonomiska utvecklingen, att nationalförmögenheten och nationalinkomsten når en betydlig storlek och att fördelningen däraf blir sådan, att äfven den stora massan af befolkningen är säker om en tillräcklig inkomst för att fullt kunna tillfredsställa alla nödvändiga behof och dessutom få andel i sin tids viktigare kulturnyttigheter. Schönberg vill komplettera Wagners fordran med det tillägget, att fördelningen bör vara sådan, att de medelstora inkomstklasserna bevaras.

Hvarthän pekar då för närvarande utvecklingen i afseende på inkomstfördelningen? Det socialdemokratiska programmet har svaret färdigt: Alla fördelar af arbetets stigande afkastningsförmåga behålla kapitalister och jorddrottar för egen räkning. Dess följd för proletariatet är blott ökadt elände och tryck.

Är detta sannt? Tyvärr är det statistiska material, med hvars hjälp denna fråga skulle kunna fullt nöjaktigt besvaras, mycket bristfälligt. Visserligen föreligger i åtskilliga länder en

Ayuntamiento de Madrid

inkomststatistik, men den har tillkommit i sammanhang med beskattningen och ger nog redan på denna grund i större eller mindre grad en skef bild af verkligheten; för öfrigt brukar den ej upptaga alla inkomstklasser. Den är därför ej någon säker grund att bygga på. Många ha dock af det förefintliga materialet, särskildt med stöd af Sachsens inkomststatistik, som är mycket god, trott sig kunna draga den slutsatsen, att utvecklingen för närvarande, om ock långsamt, går i sund riktning: de medelstora inkomstklasserna försvinna icke, utan tillväxa både absolut och relativt, under det att de minst bemedlades antal relativt aftager, om det också absolut något ökas. Socialisternas tal om medelklassens försvinnande är därför ej sannt, den ändrar blott i större eller mindre mån karakter. Och påståendet, att arbetarklassen skulle sjunka ner i allt större elände, är uppenbarligen stridande mot verkligheten. Det erkänner för öfrigt Marx själf, i det han visar, hurusom arbetarskyddslagstiftningen och arbetarnes sammanslutning i England betydligt förbättrat deras ställning i materiellt och andligt afseende.

Bernstein har i det hela anslutit sig till denna uppfattning. I sin förklaring till partidagen i Stuttgart säger han: »De sociala förhållandena ha icke tillspetsat sig så, som det »kommunistiska manifestet» (af Marx och Engels) påstår. Det är icke blott gagnlöst, utan den största dåraktighet att söka dölja detta för sig. De besittandes antal har ej blifvit mindre, utan större. Den enorma tillväxten af samhällsförmögenheten ledsagas ej af ett alltmer sammankrympande antal kapitalmagnater, utan af ett växande antal kapitalister». I sin broschyr ger han kraftigt uttryck åt samma tankegång och tillägger, att om »socialismens utsikter vore beroende därpå, att antalet besittande ginge tillbaka, så kunde den när som helst 'gå hem och lägga sig'». Med en tämligen ofullständig och föga beviskraftig statistik söker han stödja dessa sina påståenden.

Kautsky är ej sen att påvisa, hur svaga de statistiska stöd äro, som Bernstein rör sig med. När han talar om, att de »besittandes» antal växer, väntar man, säger Kautsky, att han skall stödja detta med förmögenhetsstatistik, men det gör han ej. Han ger oss blott inkomststatistik utom i fråga om Preussen. Men de siffror, han därifrån meddelar, bevisa ingenting om utvecklingens

Ayuntamiento de Madrid

gång, därför att de blott äro tagna från ett år. Och de lämna för öfrigt, såsom den bekante nationalekonomen Herkner säger, en föga glädjande bild af förmögenhetsfördelningen. Men Bernstein är ganska nöjd därmed. Och nog är det bra underligt, menar Kautsky, af en person, som kallar sig socialdemokrat och marxist.

Men ej nog därmed. Hvad menar Bernstein med »besittande?» Kan hvar och en, som eger någonting, kallas så, då äro äfven lönarbetarne besittande. Bernstein talar än om »besittande», än om »kapitalister», men man vet ej, om han vill sätta likhetstecken mellan dessa båda uttryck. Antagligen använder han uttrycket »besittande» i olika mening på olika ställen. Och det bidrar att göra hans utredning oklar och värdelös.

Den inkomststatistik Bernstein drar fram bevisar enligt Kautsky ej mycket. Att t. ex. jämföra siffrorna i Preussens inkomststatistik för 1854 och 1894 måste i vetenskapligt hänseende anses ovederhäftigt, då ju uppskattningen skedde efter så olika regler de båda åren. Och när man studerar engelska förhållanden i ifrågavarande afseende, får man ej glömma, att England intar en undantagsställning i världen. Dess kapitalister utsuga ej blott de engelska arbetarne, utan millioner proletärer i jordens alla delar. För öfrigt är att märka, att det är det industriella kapitalet, ej handels- och lånekapitalet, som utgör den revolutionära kraften i nutidens samhällen och som småningom framtvingar den socialistiska produktionsorganisationen. Om nu i England handelskapitalet växer hastigare än det industriella, så kan visserligen där de sociala motsatserna utjämnas, men det beror då blott på den egendomliga ställning, som England intar i världen och som gör, att det ej kan tjäna som typ för utvecklingen på andra håll.

Bernstein framhåller, att man icke får tro, att med den på många områden fortgående koncentreringen af företagen till stordrift nödvändigt följer en koncentrering af förmögenheten på några få händer. En sådan tendens, där den förefinnes, motverkas genom aktiebolagen. Genom dessa blir det möjligt också för ägare af jämförelsevis små besparingar att bli kapitalister och företagare. Äfven en så långt gående kapitalkoncentrering, som utmärker »trusts», behöfver ingalunda tyda på hopande af förmögenhet hos några stycken »kapitalmammuter». Så räknar t. ex. den för ej

Ayuntamiento de Madrid

länge sedan bildade engelska trådtrusten ej mindre än 12,300 aktieägare. Af dessa voro

6,000 innehafvare af stamaktier med 1,200 mark i genomsnittskapital,
4,500 » » prioritetsakt. » 3,000 » » »
1,800 » » obligationer » 6,300 » » »

Hur stor betydelse i afseende på förmögenhetsfördelningen aktiebolagen ha, är emellertid ej möjligt att afgöra, säger Bernstein, då någon statistik af större omfattning ej förefinnes och i många fall svårligen kan åstadkommas, eftersom aktierna oftast äro ställda på innehafvaren. Det kan ju lätt hända och är ju också vanligt, att en stor kapitalist förekommer som större eller mindre aktieägare i alla möjliga företag. Efter sådana medgifvanden, menar Kautsky, bör Bernstein själf inse, att hans siffror äro komplett värdelösa i afseende på frågan, om antalet besittande tillväxer. Och det är så långt ifrån att aktiebolagsväsendet upphäfver verkningarna af kapitalkoncentreringen, att det tvärtom drifver den till deras spets. Det utgör just den form, säger Kautsky, hvarigenom monopoliseringen af den ena produktionsgrenen efter den andra försiggår. Bernsteins påstående, om också ej framställdt i fullt öfvertygande form, synes mig emellertid innehålla en kärna af sanning, som nog kunde förtjäna en närmare undersökning.

Att arbetarklassen af den fortgående ekonomiska utvecklingen endast skulle ha att vänta »ökadt elände, tryck och slafveri, större nedpressning och utplundring», är en lära, som Bernstein alldeles förkastar. Den är också numera, säger han, tämligen allmänt öfvergifven, om också icke direkt och med alla sina konsekvenser, så åtminstone i den formen, att man söker borttolka den. Detta påstående rättfärdigas tillfullo af Kautskys ställning i denna punkt. Han måste medge, att t. ex. den sachsiska inkomststatistiken — och för öfrigt den allmänna erfarenheten — ger vid handen, att folkmassans proletarisering d. v. s. förvandling till »löneslafvar» icke nödvändigt innebär dess »pauperisering». Det menar ej heller Marx — och det socialdemokratiska programmet — med ordet elände, säger Kautsky. Detta behöfver ju ej ovillkorligen tolkas såsom liktydigt med fysiskt elände, det kan också betyda socialt elände. Den som fattar ordet i den förra betydelsen har ej svårt att visa, att Marx' påstående är ohållbart. Men tager man ordet i den senare meningen, blir satsen fullt öfver-

Ayuntamiento de Madrid

ensstämmande med verkligheten. Att Marx själf måste ha användt uttrycket i denna senare betydelse framgår däraf, att han i samma arbete — »Das Kapital» — framhåller, huru den engelska arbetarklassens läge betydligt förbättrats genom fabrikslagstiftningen. Yttranden af Lassalle och Rodbertus tala också för denna tolkning. När arbetets produktivitet stegras i kolossal grad, men gagnet däraf antingen ej alls eller också blott i ringa mån kommer arbetarne tillgodo, så måste klyftan mellan bourgeoisie och proletariat alltmera vidgas och arbetsklassen känna sig nedsjunka i allt större elände, då den jämför sitt läge med öfverklassens. Och hvilket elände alstras ej genom maskinväsendet och den alltjämt fortskridande arbetsfördelningen! Hur dödande enformigt, ja rentaf vedervärdigt blir ej arbetet därigenom! Och knappast kan man genomskåda den massa af fördärf för proletariatet, som följer af kvinnornas och barnens indragande i fabriksarbetet. Hurudana skola arbetarehemmen under sådana förhållanden blifva? Men med dåliga hem följer dryckenskap och mycken nöd.

Att nu allt detta elände skulle vara i tilltagande, är emellertid äfven för Kautsky svårt att uppvisa. Men nog förefinnes, menar han, i det kapitalistiska samhället med dess konkurrens och dess jagande efter vinst en outrotlig tendens att nedtrycka arbetarne i elände genom arbetsgifvarnes ständiga sträfvan att sänka lönen och därmed produktionskostnaderna, om också denna tendens ofta nog hindras att göra sig gällande.

Men hur man än vrider och vänder på saken, svårt, ja omöjligt blir det alltid, menar Bernstein, att försvara Marx' tal om »det ständigt aftagande antalet kapitalmagnater», som tillvälla sig »alla fördelar» af arbetets stigande produktivitet, under det för arbetarklassen »massan af elände» etc. oupphörligt växer.

De ekonomiska kriserna.

Det finns väl knappast någon, som ej erkänner, att de i det nuvarande ekonomiska samhällslifvet då och då inbrytande kriserna äro ett ondt. Men under det somliga, såsom W. Roscher, betrakta dem som ett nödvändigt ondt, oskiljaktigt från högre kultur och som därför endast råa naturfolk kunna ha förhoppning att blifva förskonade ifrån, anse andra, såsom Marx och Engels, att kriserna äro en förbannelse, som vidlåder det nuvarande kapi-

Ayuntamiento de Madrid

talistiska produktionssättet, men som skulle försvinna i en socialistisk stat. Att denna socialisternas förhoppning skulle gå i uppfyllelse, äfven om deras drömda och dimmiga samhällsskick en gång skulle blifva verklighet, kan däremot vara tvifvel underkastadt. Den som t. ex. tagit kännedom om den vidräkning med det socialistiska samhället, som D:r G. Cassel i decemberhäftet af Ekonomisk Tidskrift för 1899 anställde, känner sig nog allt annat än säker om att dylika förhoppningar skola verkliggöras. Krisernas orsaker äro nämligen mångahanda. En undersökning, som företogs 1886,' om orsakerna till en kris i Nordamerika lär ha ledt till uppspårandet af ej mindre än 180 sådana! Ett botemedel, om än så radikalt, har därför föga utsikt att skaffa dem ur världen.

Socialisterna framhålla såsom krisernas hufvudorsak det »anarkiska» produktionssätt, som utmärker det nuvarande samhället. Varuproduktionen sker, säger Kautsky, genom af hvarandra oberoende producenter för marknaden, d. v. s. för de växlande behofven hos ett obestämdt antal konsumenter. Och marknaden, som förr var mera begränsad, utvecklar sig alltmera till världsmarknad, som den enskilde producenten ej är i stånd att öfverskåda. Det enda reglerande elementet i detta anarkiska produktionssystem är priset: produceras mer än som behöfs, sjunker priset och tvärtom. Med nödvändighet inträda därför ibland tider, då det är omöjligt att få varorna sålda till produktionskostnaderna. Men detta måste leda till olycka i det nutida samhället, då produktionen i allt större utsträckning sker just för försäljning och ej för egen förbrukning. En rubbning af affärslifvet på en punkt fortplantar sig emellertid på grund af den alltjämt fortskridande samhälleliga arbetsfördelningen och kreditväsendets utveckling till andra punkter, och så drabbar krisen kanske en hel nation, ja ofta nog en hel mängd nationer.

Samtidigt växer de produktiva krafternas elasticitet oerhördt; men ökad produktivitet gagnar ej proletariatet, då kapitalisterna sträfva att alltmera nedtrycka arbetslönen, i följd hvaraf arbetarne själfva kunna köpa allt mindre del af sin produkt. Sträfvandet att utvidga marknaden — såväl den inre som den yttre — blir därför naturligt och nödvändigt för de industriella kapitalisterna. Men detta kan ej fortgå i oändlighet. En gång är expansionsför-

Ayuntamiento de Madrid

mågan slut och man hamnar, om också ej i en akut världskris, så i en obotlig kronisk öfverproduktion.

Äfven i denna punkt har Bernstein en ljusare syn på tingen. Några tecken till en ekonomisk världskrach låta sig ej påvisas enligt hans mening. Man har tvärtom anledning att hoppas, att åtminstone för en längre tid framåt någon allmän affärskris af likartad beskaffenhet som de föregående icke skall inträffa. Lokala eller partiella rubbningar i näringslifvet kunna nämligen nu för tiden knappast få så stort inflytande på det allmänna affärsläget som förr. Detta skulle bero dels på världsmarknadens kolossala utsträckning i förening med kommunikationsväsendets utveckling, dels på de europeiska industristaternas rikedom i förening med elasticiteten i det nutida kreditväsendet. Härtill kommer den makt att förebygga kriser, som enligt Bernstein måste tillerkännas karteller och trusts. Det kapitalistiska samhället torde således i sin utveckling lägga i dagen, att de produktiva krafterna ej, såsom Erfurtprogrammet påstår, vuxit detsamma öfver hufvudet.

Häremot invänder Kautsky, att ingen människa påstått — såsom Bernstein tycks vilja framhålla —, att socialismen skulle blifva en följd af någon en gång inbrytande världskris. Hvad som däremot är säkert och som de socialistiska vetenskapsmännen framhållit, det är, att kriserna påskynda kapitalets koncentreringsprocess samt öka såväl mängden af proletärer som osäkerheten i deras läge. Och detta vederlägger ej Bernstein. Att det kapitalistiska produktionssättet för öfrigt, om det får bestå, måste leda till kronisk öfverproduktion, är nog visst, men det är knappast sannolikt, att detta stadium någonsin skall nås, ty proletariatets kamp lär väl dessförinnan ha framkallat det nuvarande samhällets omstörtande. Hvad utsikterna för den närmaste framtiden vidkommer, så kan Bernsteins optimism ej annat än förvåna. Praktiska affärsmän förutse och vänta redan, att om ett par år en kris skall komma. Och hvad har Bernsteins tro på kartellernas förmåga att förebygga kriser för grund? Ingen. De ha icke kommit till för det ändamålet, säger Kautsky, utan för att öka kapitalisternas vinst. Detta kan nås dels genom att minska produktionskostnaderna, dels genom att öka omsättningen. På den inhemska marknaden söka nog kartellerna begränsa utbudet och därigenom hålla priset uppe, men dess större produktmassor kastas till låga pris

Ayuntamiento de Madrid

ut på den utländska marknaden. Kartellerna kunna således ej sägas besitta några krisförebyggande egenskaper. Förenta staterna äro kartellernas land par préférence. Har där produktionen begränsats? Nej. Och i intet annat land förekom under 1890-talet en så svår kris som den år 1893 i Förenta staterna.

Det socialdemokratiska partiets politik.

Att Bernstein ej kan vara nöjd med det nuvarande partiprogrammet är klart. Dess alltför »apodiktiska» satser stå ju enligt hans uppfattning i strid mot de verkliga förhållandena. Och i afseende på taktiken anser han, att partiet bör afgjordt slå in på en ärligt menad socialreformatorisk stråt. Ty det kan ej ännu på allvar bli tal om att organisera samhället på socialistisk grund. Därtill saknas ju de viktigaste förutsättningarna. Kapitalets koncentreringsprocess har ej nått så öfverväldigande långt ens i de mest framskridna industriländerna, och de som önska den nuvarande samhällsordningens omstörtande äro skäligen få i förhållande till dem, som vilja bevara den. Icke heller äro proletärerna ännu mogna att fylla de uppgifter, som ett öfvertagande af makten skulle kräfva. Det erkänna många arbetare själfva. De behöfva uppfostras ekonomiskt och politiskt. Ty »där arbetarklassen ej äger mycket starka ekonomiska organisationer och ej nått en hög grad af andlig självständighet genom den uppfostran, som deltagande i den kommunala självstyrelsen skänker, där är proletariatets diktatur detsamma som klubbtalares och tidningsskrifvares diktatur». Och en sådan, menar Bernstein, vore sannerligen ej till gagn vare sig för samhället i dess helhet eller speciellt för arbetarrörelsen. Intet verksammare medel finnes till en verklig uppfostran af arbetarklassen än kraftig utveckling af fackförenings- och konsumtionsföreningsrörelsen, som socialdemokraterna kortsynt nog alltför mycket försummat. Ej heller bör partiet ringakta det gagn i andligt och materiellt hänseende, som en i god riktning ledd kommunalförvaltning kan skänka arbetsklassen. Partiet bör klart öfvergå till en praktisk och sansad politik och uppge den gamla hotfulla och revolutionära fraspolitiken, som betraktat alla på det nuvarande samhällets grund stående partier som en enda reaktionär massa, hvilken det gällt att med alla medel bekämpa. I så fall vore en sammanslutning med de »borgerliga» radikala

Ayuntamiento de Madrid

partierna möjliggjord och reformarbetet skulle därigenom otvifvelaktigt påskyndas.

Kautsky å sin sida är nöjd med det socialdemokratiska partiprogrammet i dess nuvarande formulering. Men man får ej — såsom Bernstein här och hvar gör — lägga in i dess sammanträngda satser en tankegång, som för dess upphofsmän är främmande. Att rikta sina ansträngningar på reformer, som till proletariatets fromma kunna genomföras på det bestående samhällets grund, anser han klokt och har ingenting emot att för det ändamålet sluta förbund med de »borgerliga» radikalerna. Men att uppge den särskilda partiorganisationen för att med dem bilda ett stort radikalt folkparti, vore otvifvelaktigt skadligt för proletärernas intressen. Dessa kunna nämligen aldrig uppge sitt slutmål: det nuvarande samhällets omstörtande. När det målet kan nås, är ej möjligt att säga; och lika litet kan man fastslå någon viss grad af mogenhet hos det kapitalistiska samhället eller hos proletariatet såsom villkor för att den stora omdaningen skall kunna äga rum. Därpå kan endast utgången af ett praktiskt försök lämna svar.

* * *

Några egentligen nya synpunkter i afseende på de behandlade spörsmålen erbjuder just icke denna socialdemokratiska polemik. Någon betydelse ur den ekonomiska vetenskapens synpunkt har den därför ej. Men den torde i stället ha haft eller komma att få en viss verkan i praktiskt hänseende. Det är ej utan betydelse, att en framstående man inom det socialdemokratiska lägret vågar öppet framträda och bryta med sina läromästare och sina partikamrater. Den kritiklösa och blinda auktoritetstro, som i så hög grad kännetecknar det socialdemokratiska partiet och som dess styrande mästare, likasom alla sektledare, ifrigt söker inpränta, kan därigenom alltid få någon knäck, till fromma för den sansade pröfningen af den bestående samhällsordningen och för dess lugna och jämna utveckling till det bättre. Att det socialdemokratiska partiets grundteser böra betraktas nästan som heliga sanningar, som det ej anstår partimedlemmar att med lättsinnigt tvifvel oskära, låter äfven Kautsky förstå. »Man måste fordra», säger han, »att hvarje pröfning af vårt program företages med den största samvetsgrannhet, att man icke sätter dess riktighet i fråga vid

Ayuntamiento de Madrid

första bästa infall, vid första bästa kritik, som man hör, att man icke utan tvingande skäl framkallar tvifvel på fastheten af de grundvalar, hvarpå partibyggnaden hvilar, och att man icke rubbar den gamla ståndpunkten, innan man vunnit och befästat en ny.» Man tycker sig höra en religionslärare varna sina lärjungar för den moderna kritikens omogna hugskott! Och dock vilja Kautsky och hans meningsfränder kalla sig och anses för »vetenskapliga socialister»!

Synnerligen lycklig i sitt angrepp på den socialdemokratiska programbyggnaden har emellertid Bernstein icke varit. Såsom Kautsky upprepade gånger har nöjet att påpeka, lider hans bevisföring af betänkliga brister och hans framställning är flerestädes oklar. Med den utveckling, som den nationalekonomiska vetenskapens kritik af socialismen för närvarande nått, borde han bättre kunnat hvässa sina vapen.

Ayuntamiento de Madrid

Den senaste reformen af Förenta staternas penninge- och bankväsende.

Af **David Davidson.**

Den länge behandlade frågan om en reform af unionens i många afseende bristfälliga penninge- och bankväsende har ändtligen fått en afslutning. Den 14 mars d. å. utfärdades en lag härom, som, om den också icke undanröjer alla brister, dock innebär väsentliga förbättringar.

Unionen har att uppvisa en mindre vanlig mångfald af allmänna omsättnings- och betalningsmedel. En redogörelse för de olika slagen af dessa samt för de bestämmelser, som vid den nya lagens stiftande gällde, torde vara behöflig för att rätt förstå och bedöma stadgandena i sistnämnda lag. Följande olika slag af betalningsmedel finnas:

1) Guldmynt — det egentliga hufvudmyntet och faktiskt landets värdemätare.

2) Silfverdollrar och »silver certificates». Silfverdollarn är liksom guldmynten lagligt betalningsmedel. Så godt som all prägling af detta mynt har skett under tiden efter 1878. År 1873 bestämdes det genom lag att unionen, som då ännu hade oinlösligt pappersmynt (greenbacks), hvilket drifvit metallmynten ur rörelsen, skulle öfvergifva den dubbla myntfoten och öfvergå till guldmyntfot. Men redan före den för återinförande af klingande valuta bestämda tidpunkten — den 1 jan. 1879 — hade denna lag upphäfts och den dubbla myntfoten återinförts. Detta skedde genom den s. k. Bland-lagen af den 28 febr. 1878, hvilken åter upphöjde silfverdollarn till hufvudmynt. Silfvergrufägarne och

Ayuntamiento de Madrid

ifrarne för riklig tillgång på betalningsmedel (inflationisterna), hvilkas ifriga agitation var anledningen till denna lag, nådde dock ej fullständigt sitt syfte att få silfverdollarn fullt jämnställd med guldmyntet, ity att ett medgifvande åt enskilde, att få inlämna silfver till utmyntning, på grund af silfrets värdefall ansågs allt för riskabelt. Blandlagen förbehöll, som bekant, initiativet till silfverutmyntningen åt regeringen ensam med fastställande af såväl ett maximum — 4 mill. doll. i månaden — som ett minimum — 2 mill. doll. i månaden — för denna utmyntning; bestämmelsen om ett minimum var naturligtvis en koncession åt silfvermännen och inflationisterna, som önskade garantier för att regeringen verkligen begagnade sin rätt till utmyntning. Som silfverdollarn till följd af sin storlek och tyngd var alltför ohandterlig, erhöll regeringen rätt att mot deposition af sifverdollrar i unionskassan (Treasury) utgifva ett slags silfversedlar — silver certificates kallade — som blott hafva karakteren af ställföreträdare för silfvermynten. De deponerade mynten få därför ej användas till annat än till utbyte mot dylika silfversedlar. Minsta valören är 1 dollar. De äro ej lagligt betalningsmedel till enskilde[1] men väl till staten.

3) Treasury notes. — Blandlagens verkan tillfredsställde ej silfvermännen och inflationisterna. Hvarken de förres förhoppningar om silfverprisets höjande eller de senares förväntningar om en fortgående allmän prisstegring uppfylldes. Nytt anlopp i syfte att genomdrifva fri utprägling af silfverdollrar skedde. Ehuru detta syfte ej fullständigt nåddes, vanns dock omsider att Blandlagens bestämmelser om silfverköp och silfverutmyntning ersattes af en för silfret gynnsammare lag — Shermanlagen af år 1890 — hvilken föreskref, att regeringen skulle till gällande pris uppköpa allt silfver, som erbjöds till inköp, dock högst intill 4,5 mill. uns i månaden — i det närmaste motsvarande Förenta staternas hela dåtida silfverproduktion. Såsom betalningsmedel för dessa silfverinköp skulle användas ett särskildt slags pappersmynt — treasury notes —, hvilka ha samma karakter som unionens gamla pappersmynt — greenbacks. De äro nämligen lagligt betalningsmedel och de skulle vid anfordran inlösas med mynt — guld- eller silfvermynt. Minsta valören är 1 dollar. Af det för treasury notes köpta silfret utmyntades till en början blott en del; det öfriga skulle ursprungligen

[1] Faktiskt betyder detta föga då ju silfverdollarn är lagligt betalningsmedel.

Ayuntamiento de Madrid

endast utmyntas i den mån innnehafvare af treasury notes begärde att få dem inlösta med silfvermynt. Först 1898 föreskrefs, att det sålunda köpta silfret så småningom skulle ovillkorligen utmyntas. — Shermanlagens bestämmelser om silfverinköp upphäfdes på hösten 1893, och därefter hafva unionens silfverinköp varit inställda. Anledningen därtill var närmast den, att Indien upphäft enskildes rätt att inlämna silfver till utmyntning, men den djupare liggande orsaken var farhågan för, att fortsatt inköp af silfver mot treasury notes skulle omsider utdrifva guldet ur rörelsen och leda till faktisk silfvermyntfot. I enlighet med Blandlagens bestämmelser hade unionsregeringen uppköpt $291,_3$ mill. uns silfver, hvilka utmyntades till $378,_2$ mill. doll., och på grund af Shermanlagen $168,_7$ mill. uns, för hvilka utfärdats treasury notes till ett belopp af $155,_9$ mill. doll. Hela den sålunda uppköpta silfvermängden utgjorde alltså 460 mill. uns eller nära 14 mill. kilogram. När den, såsom den nya lagen föreskrifver, blifver fullständigt utmyntad till silfverdollrar, kommer den, med afdrag af hvad som åtgår till den tillämnade ökningen af skiljemynt, att representera ett belopp af omkring 580 mill. doll.

4) Greenbacks — unionens under inbördeskriget emitterade pappersmynt. Genom en lag af år 1878 förbjöds fortsättandet af den påbörjade indragningen af detta pappersmynt, hvars utestående belopp då uppgick till $346,_7$ mill. doll.; då dylikt pappersmynt inkom i unionskassan, skulle det åter utgifvas. Minsta valören: 1 dollar. Det är lagligt betalningsmedel utom för tullar och räntor å statsskulden och skulle före den nya lagen inlösas med mynt — guld- eller silfvermynt.

5) Banksedlar, hvilka faktiskt endast få utgifvas af nationalbankerna, d. v. s. banker, som uppfylla de af unionens lagstiftning angående banker uppställda fordringarna. De enligt de resp. staternas lagar upprättade bankerna — state banks — äro visserligen icke direkt förbjudna att utgifva sedlar, men stadgandet, att dylik bank skall erlägga en skatt till unionen af 10 proc. af den emitterade sedelmängden, är ju detsamma som ett förbud. — Detta sedelbankväsende är s. k. fritt mångbankväsende, d. v. s. antalet sedelutgifvande banker är ej begränsadt, utan hvarje bank, som uppfyller nationalbankslagens fordringar, förvärfvar rätt att utgifva sedlar. Innan nationalbank börjar sin rörelse, skall den deponera

Ayuntamiento de Madrid

ett visst minimum af unionsobligationer i unionskassan[1]. Sedelutgifningsrättens storlek är beroende såväl af det inbetalda aktiekapitalets storlek som värdet af de i unionskassan deponerade unionsobligationerna. Därvid är att beakta, att sedlarne tillhandahållas bankerna af comptroller of the currency, och hvarje bank var förr endast berättigad att utfå ett belopp sedlar ej öfverstigande vare sig 90 proc. af aktiekapitalet eller 90 proc. af de deponerade obligationernas parivärde, resp. marknadsvärde, ifall detta är lägre. Vidare skall hvarje nationalbank hafva i unionskassan deponeradt ett belopp i lagligt gällande mynt motsvarande 5 proc. af dess utelöpande sedlar. Unionen har nämligen iklädt sig skyldighet att inlösa nationalbankernas sedlar, och för detta ändamål användes i första rummet nämnda penningedeposition. Skulle denna och de deponerade unionsobligationerna ej räcka till för att hålla unionskassan skadelös för häraf uppkommande utgifter, äger unionen förmånsrätt i vederbörande banks öfriga tillgångar för bristen. Lägsta sedelvalören är 5 doll. Sedlarne äga en viss begränsad laglig betalningskraft, nämligen dels till unionen för skatter och afgifter med undantag af tullafgifter, dels för betalningar af unionen till enskilde med undantag för ränta å statsskulden. Därjämte är hvarje nationalbank skyldig att emottaga de öfrigas sedlar i betalning, men äger rätt att i sin tur utgifva sålunda mottagna sedlar. I skatt till unionen skall erläggas 1 proc. af den utelöpande sedelmängden. — Nationalbank är skyldig att hafva en kassa af lagligt gällande mynt[2] motsvarande 15 proc., resp. 25 proc. af i banken insatta penningar. Den senare (högre) procenten gäller för nationalbanker i s. k. reserve cities. Hvilka städer äro att räkna till reserve cities, är dels angifvet i lagen, dels äger comptroller of the currency förklara stad med minst 50,000 invånare för reserve city efter framställning härom från $^3/_4$ af nationalbankerna i staden. Betydelsen af att en stad blifver en reserve city, är den, att nationalbanker i orter, som ej äro reserve cities, få ha $^3/_5$ af nyssnämnda obliga-

[1] 50,000 doll., utom i det fall att bankens aktiekapital ej uppgår till mer än 150,000 doll., då blott $^1/_4$ af aktiekapitalet behöfver deponeras. Utöfver detta minimum behöfver ytterligare deposition blott ske i den mån, banken vill få rätt till större sedelutgifning, än hvartill detta minimum berättigar.

[2] Därvid inräknas ej blott egentligt lagligt betalningsmedel utan ock silfvercertifikat och guldcertifikat i kassan. Vidare får den ofvan omnämnda penningedepositionen i unionskassan för inlösen af sedlar inräknas.

Ayuntamiento de Madrid

toriska kassa deponerad hos bank i reserve city. Nationalbank i reserve city får i sin tur deponera hälften af sin ifrågavarande kassa hos nationalbank i s. k. central reserve city. Till dessa senare höra f. n. New York, Chicago och S:t Louis, men stad med minst 200,000 invånare kan på framställning af $^3/_4$ af nationalbankerna i staden upphöjas till central reserve city. Den förnämsta af dessa central reserve cities är New York, där en betydande del af nationalbankernas kassamedel på detta sätt koncentreras[1]. Om nationalbanks kassa nedgår under den föreskrifna proportionen till deposita i banken, får banken icke belåna annat än växlar förfallna vid anfordran, och är skyldig att inom 30 dagar efter därom af comptroller of the currency gjord anmaning återställa den lagbestämda proportionen.

6) Guldcertifikat eller bevis å i unionskassan deponeradt guld. De äro af samma karakter som silfvercertifikaten. Det guld, som mot dylika bevis deponerats i unionskassan, får således ej användas till annat än att utlämnas till bevisens innehafvare. Lägsta valören 20 doll., högsta 10,000 doll.

7) »Currency certificates» eller bevis å i unionskassan deponerade greenbacks. De ha utfärdats å 5,000 och 10,000 doll., äro ej lagligt betalningsmedel, och få enligt den nya lagen ej mer utfärdas.

[1] Den 7 sept. 1899 var nationalbankernas ställning i förevarande afseende denna.

Nationalbanker i:			Kassans sammansättning i mill. doll.				
Central reserve cities	Deposita i mill. doll.	Kassa i mill. doll.	Mynt	Green-backs	Currency certificates	I annan bank insatt	Sedel-inlösnings-fond
New York	707,7	178,3	140,7	31,2	5,8	—	0,8
Chicago	154,1	39,2	25,9	11,2	2,0	—	0,05
S:t Louis	56,2	12,1	8,1	2,7	1,2	—	0,1
S:a	918,0	229,6	174,7	45,1	9,0	—	0,9
Öfriga reserve cities	842,7	255,9	79,7	27,1	7,2	140,1	1,7
Öfriga orter.	1,270,8	405,0	84,2	39,0	0,3	274,0	7,5
S:a alla banker	3,031,5	890,5	338,6	111,2	16,5	414,1	10,1

Dessa siffror behöfva egentligen inga kommentarier. Skenbart hafva ju deposita en betäckning af mer än 29 proc. (890,5 mill. kassa emot 3,031,5 mill. deposita). Men i verkligheten uppgick den sammanlagda verkliga kassan för alla bankerna blott till 476,4 (890,5 — 414,1) mill. doll. emot deposita af 2,617,4 (3,031,5 — 414,1) d. v. s. utgjorde blott 18,2 proc. af deposita.

Huru de verkliga kassatillgångarne fördelade sig på de olika bankerna, utvisar följande tabell:

	Antal	Kassa
Nationalbankerna i New York	44	178,3
» i öfriga reserve cities	277	167,1
» i öfrigt	3,274	131,0

Ayuntamiento de Madrid

Ehuru Förenta staternas myntsystem är byggdt på dubbel myntfot, har dock faktiskt guldet varit landets värdemätare. De legala bestämmelserna rörande denna punkt hafva ej varit fullt klara, men den rimligaste tolkningen af dem torde vara, att guldets värde skulle vara bestämmande för penningevärdet i landet[1]. Det har dock varit tvist om den verkliga innebörden af dessa bestämmelser. Denna fråga löses nu af den nya lagen genom dess första §, som förklarar, att gulddollarn skall vara landets värdestandardsenhet, och att alla andra mynts värden skola hållas i paritet med denna standard.

Med hänsyn till de stora belopp silfverdollrar, greenbacks och treasury notes, som äro utelöpande, är denna uppgift, för hvars förverkligande det närmast åligger finansministern (Secretary of the Treasury) att sörja, ingalunda lätt. Detta visar unionens hittills vunna erfarenhet nogsamt. Visserligen har det hittills lyckats att upprätthålla guldet såsom värdemätare, men vid några tillfällen har allvarlig fara för ett misslyckande härutinnan förelegat. Denna fara har berott på åtskilliga egendomliga förhållanden inom Förenta staternas penningeväsende. Då en kännedom om dessa förhållanden är nödvändig för att förstå innebörden af den nya lagens bestämmelser, torde en kort redogörelse för dessa förhållanden, sådana de gestaltade sig, innan den nya lagen trädde i kraft, vara på sin plats.

Såsom redan nämnts, var unionen skyldig att vid anfordran inlösa greenbacks och treasury notes med mynt. Ehuru detta innebar rätt att välja vare sig guldmynt eller silfverdollrar, har dock faktiskt inlösen alltid skett med guldmynt, där sådant begärts. En vägran att inlösa dessa pappersmynt med guld, skulle nämligen ha framkallat en försämring af deras värde. Hvad silfvercertifikaten beträffar, så har unionen visserligen blott skyldighet att mot sådana utlämna silfverdollrar, men på grund af nyss angifna skäl måste

[1] I Shermanlagen § 2 heter det: »it being the established policy of the United States to maintain the two metals on a parity with each other upon the present legal ratio or such ratio as may be provided by law». Tydligt är, att detta ej kan åstadkommas på annat sätt än genom att hålla silfverdollarns värde i paritet med gulddollarns, ty låter man silfverdollarns verkliga metallvärde blifva bestämmande för dollarns värde, så är det omöjligt att upprätthålla pariteten mellan 1 gulddollar och 1 silfverdollar. Samma gäller om motsvarande principförklaring i 1893 års lag, som inställde silfveruppköpen; där angifves unionens politik i afseende å myntväsendet gå ut på bl. a. att »insure the maintenance of the parity in value of the coins of the two metals.»

Ayuntamiento de Madrid

unionen påtaga sig skyldighet att äfven mot dessa resp. mot silfverdollrar utlämna guldmynt, där sådant skulle begäras[1].

För att alltid vara beredd på att uppfylla denna inlösningsplikt gent emot denna stora massa pappersmynt resp. silfverdollrar, måste unionen naturligtvis hafva en guldkassa af vederbörlig storlek. Och ehuru denna självklara fordran erkänts, hafva dock garantierna för upprätthållande af en dylik guldkassa hittills varit synnerligen bristfälliga. Man har nämligen nöjt sig med att söka tillse, att det uti unionskassan funnits guld för detta ändamål, utan att dock reservera guldet i fråga för nämnda ändamål. Det fanns således intet hinder för att använda detta guld äfven till unionens löpande utgifter, och detta hade den betänkliga påföljden, att där de löpande utgifterna betydligare öfverstego de löpande inkomsterna, det för pappersmyntets inlösen disponibla guldet minskades och ibland blef alldeles otillräckligt för ändamålet. Ehuru icke direkt genom lag föreskrifvet, har det dock ansetts, att det för inlösen af pappersmynt användbara guldförrådet uti unionskassan ej borde få sjunka under 100 mill. doll.[2], utan att åtgärder för dess höjande till åtminstone detta minimum vidtoges. När detta guldförråd sjunker betydligare under nyssnämnda belopp, framkallas lätt bland allmänheten en oro, grundad på misstro till unionskassans förmåga att uppfylla sin inlösningsplikt. En dylik misstro innebär naturligtvis under alla förhållanden en betänklig fara för landets penningeväsende. Men vissa förhållanden inom Förenta staterna bidraga till att ytterligare skärpa denna verkan.

I Förenta staterna finnes, som bekant, ej någon centralbank. Dock förefinnes äfven därstädes samma tendens till koncentrering af landets guldförråd som i länder med centralbanker. I Förenta staterna finnes det två centralförråd af guld, nämligen hos nationalbankerna i New York och i unionskassan (Treasury).

Såsom redan påpekats (sid. 257), leda bestämmelserna om nationalbankernas kassaförråd till, att en betydande del af dessa bankers guldförråd samlas hos nationalbankerna i New York.

[1] Se härom ett i »Report of the monetary commission of the Indianapolis convention» sid. 123 not [1] citeradt bref af Sept. 1896 från dåvarande Secretary of the Treasury, där nödvändigheten att erkänna denna plikt framhålles.

[2] Detta minimum bestämdes, innan experimentet med silfver gjordes, och då det blott gällde inlösen af greenbacks. Det ansågs dock vara för lågt, sedan treasury notes och silfvercertifikaten tillkommit.

Ayuntamiento de Madrid

Men då sistnämnda bankers kassor i allmänhet föga öfverstiger det minimum, hvartill desamma enligt lag böra uppgå, kunna dessa banker i regeln endast aflämna guld i utbyte mot annat mynt, som får inräknas i deras kassaförråd, d. v. s. hufvudsakligen greenbacks. Men då för greenbacks guld kan erhållas direkt i unionskassan, komma krafven på guld att rikta sig i främsta rummet mot denna kassa.

Vid de tillfällen då unionens utländska betalningsbalans framkallar en guldexport, som öfverstiger tillflödet af guld från unionens egen guldproduktion, blifver det därför i första hand unionskassan, som har att aflämna det behöfliga tillskottet af guld. Dess förmåga att aflämna guld, beror naturligtvis på dess förråd af dylikt, och detta i sin tur dels på förhållandet mellan dess inkomster och utgifter, dels på det omfång, hvari inkomsterna inflyta i form af guld. Äro sistnämnda förhållanden ogynnsamma, kan omsider unionskassans förråd af guld så betydligt reduceras, att det sjunker under det nödvändiga minimum. Därvid är att beakta, att ehuru unionskassan sålunda har att fylla en funktion, som i andra länder är lagd på centralbanken, har den ej det maktmedel, som en centralbank har för att minska krafven på guld för export, eller att drifva upp diskontot i landet. Unionskassans ställning till guldutflödet och dess orsaker är rent passiv. Visserligen har unionskassan i dylika fall sökt öka sitt guldförråd genom emission af unionsobligationer. Och hade dylik operation kombinerats med ett kvarhållande i unionskassan af det med guld inlösta pappersmyntet, skulle den kunnat bidraga till stegring af räntefoten och sänkning af varupriserna, och därigenom till att förbättra den utländska betalningsbalansen. Men, såsom förut omnämnts, var unionskassan förbjuden att på detta sätt kvarhålla det inlösta pappersmyntet. Om således öfriga tillgångar ej räckte till de löpande utgifterna, måste det inlösta pappersmyntet utgifvas, och därigenom försvagades verkningarna af upplåningen.

Om det i dylika fall ej stod i unionskassans makt att upprätthålla guldförrådet vid dess häfdvunna minimum, kunde såsom sagdt, lätt misstro till dess förmåga att fullgöra sin inlösningsplikt uppstå. Denna misstro verkar både inåt och utåt. Fruktan för att landets värdemätare skall sjunka i värde, stegrar efterfrågan efter guld i landet och skapar sålunda en ny orsak till gulduttag

Ayuntamiento de Madrid

ur unionskassan[1]. Och då ett synnerligen stort belopp utländskt kapital är placeradt i Förenta staterna, inverkar en dylik misstro äfven försämrande på den utländska betalningsbalansen. De europeiska innehafvarne af amerikanska aktier och obligationer sända nämligen i dylikt fall sådana i stora massor åter till landet för försäljning, och likviden för dessa ökar guldutflödet.

Under åren 1890—1896 inträdde dylika förhållanden, därvid dock deras verkan skärptes af fruktan för unionens silfverpolitik.

Den nya lagen har sökt att förekomma dylika anledningar till rubbning af unionens penningeväsende. Den stadgar först och främst, att greenbacks och treasury notes skola inlösas med guldmynt. Vidare söker den förenkla penningeväsendet genom att föreskrifva, att treasury notes skola indragas och ersättas med silfvercertifikat, i den mån återstoden af det medelst treasury notes inköpta silfret hinner utmyntas till dollrar[2]. De silfvercertifikat, som lyda å högre valörer än 10 doll., skola, i den mån de inkomma i unionskassan, ersättas med lägre valörer (1, 2, 5 eller 10 doll.); dock kan högst $^1/_{10}$ få lyda å högre valörer (20, 50 eller 100 doll.). För att, så vidt möjligt är, bereda dessa småsedlar, resp. silfverdollrarna själfva, plats i allmänna rörelsen och kvarhålla dem där, skall dels erforderlig mängd greenbacks å valörer under 10 doll. indragas och ersättas med sådana å högre valörer, dels nationalbanks sedlar å lägsta valören, 5 doll., begränsas till $^1/_3$ af bankens hela sedelutgifning.

Genom dessa åtgärder ensamt har emellertid ej något reellt vunnits i afseende å bevarandet af pappersmyntets resp. silfverdollarnas värde. Ty beloppet af den utelöpande mängden silfverdollrar och pappersmynt kommer genom dessa åtgärder ej att minskas, utan tvärtom att något ökas. Och till en början är det mycket osäkert, om det blir möjligt att på detta sätt stadigva-

[1] Berörda fruktan behöfver dock ej leda till direkta uttag af guld, utan innehafvare af pappersmynt kunna tillförsäkra sig guld genom att presentera dem till inlösen men låta guldet kvarstå i unionskassan mot guldcertifikat. På detta sätt vinnes därjämte fördelen att kunna ha guldet i den bekvämare formen af sedlar. För att förhindra dylika manipulationer, som ju, då detta guld ej får röras, inverka lika menligt som gulduttag, var redan förr stadgadt, att så snart unionskassans guldförråd sjunker under 100 mill. doll., så få inga nya guldcertifikat utfärdas.

[2] En mindre del däraf kommer att utmyntas till skiljemynt.

Ayuntamiento de Madrid

rande hålla hela beloppet silfvercertifikat ute i rörelsen. Med stigande folkmängd kommer dock detta att så småningom ske.

De viktigaste bestämmelserna i den nya lagen äro de, som röra betryggandet af greenbacks' inlöslighet med guld. I detta syfte stadgar lagen, att af unionskassans tillgångar skall bildas en särskild fond å 150 mill. doll. i guld, och denna fond får endast användas till inlösen af greenbacks (resp. treasury notes, så länge de äro utelöpande). I den mån greenbacks inlösas, kommer denna särskilda fond att bestå af guld och greenbacks. De sistnämnda skola dock så vidt möjligt utvexlas mot guld, vare sig genom att utbyta dem mot annat disponibelt guld i unionskassan eller på annat sätt; men de få icke utgifvas på annat villkor.

Skulle det emellertid visa sig omöjligt att på sistnämnda sätt få de i fonden influtna greenbacks utbytta mot guld och fondens guldförråd därvid sjunker under 100 mill. doll., då skall finansministern anskaffa guld genom emission af obligationer med högst 3 % ränta och uppsägbara från unionens sida efter ett år från utgifningen. Det guld, som genom försäljning af dessa obligationer inflyter, skall först ingå bland unionskassans allmänna tillgångar, och sedan skall detta guld utbytas mot de i den särskilda fonden ingående greenbacks. Men det belopp greenbacks, hvarmed unionskassans tillgångar sålunda ökats, får endast användas till utväxling mot guld, inlösen af obligationer eller för annat lagligt ändamål i det allmännas intresse med undantag af betäckande af någon brist i unionskassans inkomster; dylik brist skall täckas på annat sätt.

Uti finansdepartementet (Treasury departement) skall bildas en särskild afdelning för den särskilda guldfonden och för följande fonder: fonden af guld, som deponerats mot guldcertifikat, fonden af silfverdollars, som deponerats mot silfvercertifikat samt de två fonder, som äro afsedda att försvinna, nämligen fonden af silfver, emot hvilken utfärdats treasury notes, och fonden af greenbacks, som deponerats mot currency certificates.

Genom dessa bestämmelser, hafva sålunda flere väsentliga orsaker till rubbningar i unionens penningeväsende undanröjts. Finansdepartementet kan med större framgång än förr besörja de centralbanksfunktioner, som åligger detsamma. Ett bestämdt guldförråd är särskildt reserveradt för pappersmyntets inlösning. Det

Ayuntamiento de Madrid

inlösta pappersmyntet får ej utgifvas annat än mot guld. Och skulle krafven på inlösning af pappersmynt blifva så stora, att guldfonden allt för mycket aftager, skall upplåning af guld ske. I sistnämnda fall förefinnes visserligen större frihet att utgifva det med guld inlösta pappersmyntet, i det att detsamma äfven får användas till inlösen af unionsobligationer eller »till annat lagligt ändamål i det allmännas intresse». Därvid kunna naturligtvis fall tänkas, då dessa sätt voro olämpliga. Om t. ex., sedan guld upplånats, unionskassan skulle inlösa obligationer med greenbacks, hvilka senare den förut inlöst med guld, så kunde det ju hända, att de forna innehafvarne af dessa obligationer, som sålunda erhållit greenbacks, presentera dessa till inlösen för att få guld. Och på så sätt skulle ju verkan af gulduppläningen eluderas och guldfonden utsättas för en kontinuerlig guldsugning medelst greenbacks af den art, som under åren 1890—1896 vid flere tillfällen vållade så betänkliga svårigheter.

Med de nya bestämmelserna förete finansdepartementets afdelning för pappersmynt o. s. v. viss likhet med issue departement i Englands bank. Berörda afdelning har ju att inlösa pappersmynt med guld och att utlämna pappersmynt mot guld. Visserligen får mängden af greenbacks ej öfverstiga ett visst maximibelopp, men där afdelningen ej har greenbacks att utlämna mot guld, kan den utfärda guldcertifikat. Men till dessa funktioner kommer en annan, nämligen rätten att emittera obligationer för att skaffa guld. Denna uppgift är likartad med de åtgärder, som banking departement i Englands bank ibland vidtager för att afvärja ett guldutflöde. När en höjning af Englands banks diskonto ej är tillräcklig för att tvinga de öfriga bankerna att höja sitt diskonto, plägar Englands bank uppträda såsom låntagare å penningemarknaden, i det den belånar banken tillhöriga consols. På samma sätt eger Treasury, då guldet i fonden för inlösning af pappersmynt börjar att för mycket aftaga, uppträda som låntagare genom emission och försäljning af unionsobligationer.

* * *

Förenta staternas sedelbanksväsende är en egendomlig företeelse. De för desamma karakteristiska dragen kunna hänföras till tvenne faktorer såsom verkande orsaker, nämligen 1) önskan

Ayuntamiento de Madrid

att vidga och förbättra marknaden för unionens obligationer och 2) önskan att skapa ett allmänt omsättnings- och betalningsmedel, som på en gång vore fullt säkert och i erforderlig grad tillgodosåge landets behof af dylika medel.

Den första uppgiften har fullständigt uppnåtts. Till den höga kursen och låga effektiva räntan å unionens obligationer har nationalbankernas efterfrågan efter dessa obligationer i och för deposition i unionskassan till säkerhet för sedelutgifningen i väsentlig mån medverkat. Af den andra uppgiften har syftet att skaffa ett fullt säkert omsättnings- och betalningsmedel också så tillvida vunnits, som unionens garanti för banksedlarnes inlösen gjort dessas värde oberoende af den emitterande bankens solvens. Däremot har den öfriga delen af den andra uppgiften eller erforderlig tillgång på banksedlar ej nåtts. Nationalbankernas sedelutgifning har i det hela taget allt mer gått tillbaka. Den 3 oktober 1873 utgjorde den 335 mill. doll., den 2 oktober 1890 hade den sjunkit till 123 mill. doll.; sedermera har den så småningom stigit och utgör numera något öfver 200 mill. doll. (7 sept. 1899 200 mill., 1 mars 1900 213 mill.). Denna tillbakagång har berott dels på den låga effektiva ränta, som unionsobligationerna afkasta, dels på att endast en del af de deponerade obligationernas verkliga värde fått läggas till grund för sedelutgifningen och dels på den skatt, som sedelutgifningen är underkastad. Dessa omständigheter ha gjort, att sedelutgifningen varit föga inbringande för bankerna. Ett exempel skall belysa detta. Under år 1888 stod kursen å unionens år 1907 inlösbara 4 %-obligationer på 125 à 129 % och den effektiva räntan var omkring 2 1/3 %. För att få utgifva 90,000 dollar i sedlar måste en bank vid denna tid alltså binda 125,000 à 129,000 doll. af sina tillgånger i en placering, som blott gaf 2 1/3 procent i ränta. Visserligen betalade banken ej någon ränta för de 90,000 doll. i sedlar, som den fick till sig öfverlämnade af comptroller of the currency, men beaktar man, att banken, för att få denna förmån, dels måste placera 35,000 à 39,000 dollar utöfver nämnda 90,000 doll. mot 2 1/3 % och så betala 1 % af den i medeltal utelöpande sedelmängden i skatt, förstår man, att vinsten ej kunde blifva så stor, ja att det under vissa förutsättningar vore mer vinstgifvande att afstå från hela sedelutgifningsrätten och använda de i unionsobligationerna placerade med-

Ayuntamiento de Madrid

len i annan bankrörelse, i all synnerhet, som banken i fråga därigenom befriades från det band på dess handlingsfrihet, som öfriga bestämmelser i lagen om nationalbankerna pålägga.

Nämda reglering hade emellertid äfven en annan menlig verkan, nämligen att göra sedelutgifningen mycket inelastisk. Det låg naturligtvis i hvarje nationalbanks intresse att icke skaffa sig större sedelutgifning än den kunde under större delen af året hålla uti i rörelsen. I allmänhet skaffade sig bankerna därför föga större sedelutgifningsrätt, än som motsvarade rörelsens minimibehof. Men däraf blef följden, att den utelöpande sedelstocken ej kunde följa rörelsens växlande behof. Denna brist på elasticitet ökades genom den bestämmelsen, att bank, som minskat sin sedelutgifningsrätt och återtagit motsvarande del af sina i Treasury deponerade obligationer, ej skulle få därefter öka sin sedelutgifning förr än efter sex månader. Denna bestämmelse hindrade minskning af sedelutgifningen och motverkade sålunda dess elasticitet.

Den nya lagen innehåller nu bestämmelser, som afse dels att undanröja ofvannämda anledningar till sedelutgifningens minskning resp. svaga tillväxt, dels att göra sedelutgifningen mer elastisk. Dessa bestämmelser äro:

1) I orter med högst 3,000 invånare kan nationalbank få bildas med blott 25,000 doll. i aktiekapital. Hittills var det lägsta minimum 50,000 doll. Den ökning af nationalbankernas antal, som denna ändring medför, kommer naturligtvis att öka den utelöpande sedelmängden.

2) Nationalbanks sedelutgifning får numera uppgå till hela parivärdet af de i unionskassan deponerade unionsobligationerna eller om försäljningsvärdet är under pari, hela detta försäljningsvärde. Nationalbanks sedelutgifning är dessutom fortfarande begränsad af aktiekapitalet, men äfven här är den ändring gjord, att sedelutgifningen får uppgå till hela aktiekapitalets belopp. Denna ändring gör, att de nuvarande nationalbankerna kunna öka sin sedelutgifning med 11 % utan att öka aktiekapitalet eller obligationsdepositum.

3) Bestämmelsen att bank, som minskat sin sedelutgifningsrätt, först efter 6 månader åter får öka den, är upphäfd.

4) Större delen af de unionsobligationer, som nationalbankerna deponerat i unionskassan såsom säkerhet för sedelutgifning,

Ayuntamiento de Madrid

består af följande emissioner, nämligen 5 procents obligationer, som kunna inlösas 1904, 4 procents, inlösbara 1907, och 3 procents, inlösbara 1908. Dessa obligationer stå betydligt öfver pari. Unionen erbjuder sig nu att konvertera dessa obligationer till 2-procents-obligationer, hvilka unionen ej får uppsäga till inlösen förr än efter 30 år, på följande villkor: i utbyte mot de gamla obligationerna lämnas dels 2-proc.-obligationer å samma nominella belopp, dels ett penningebelopp, motsvarande högst skillnaden mellan de äldre obligationernas nuvarande värde och det belopp hvarå dessa lyda; det nuvarande värdet bestämmes därvid så, att — med hänsyn tagen till obligationernas förfallotid och amortering af agiot — den ränta, hvarmed obligationerna löpa, motsvarar en effektiv ränta af $2^1/_4$ proc. De penningebelopp, som sålunda skulle komma att utbetalas vid konventeringen, har beräknats blifva af följande storlek: för 5-proc.-obligationerna 10,07 proc., för 4-proc.-obligationerna 11,68 proc. och för 3-proc.-obligationerna 5,68 proc. — allt af de belopp, hvarå obligationerna lyda. Hvad nationalbankerna beträffar, medför en dylik konvertering den fördelen, att de kunna lösgöra en del af de tillgångar, som de måst binda i papper med mycket låg effektiv ränta för att förvärfva rätt att utgifva sedlar, utan att därigenom deras sedelutgifningsrätt minskas. I stället för deponerade 4-proc.-obligationer å 100,000 dollar skulle de erhålla 100,000 dollar i 2-proc.-obligationer och 11,676 dollar i mynt, men ändock få utgifva sedlar å 100,000 doll. Å andra sidan innebär ju den olika räntefot, som för de olika papperen beräknas vid konverteringen, en förlust. Men denna förlust ekvivaleras delvis däraf, att skatten för den sedelutgifning, som är baserad på de nya 2-proc.-obligationerna, genom den nya lagen nedsatts till $^1/_2$ proc. af de i medeltal utelöpande sedlarne, under det att skatten för sedelutgifning, baserad å andra obligationstyper, fortfarande utgör 1 proc.

De nya 2-proc.-obligationerna komma endast att emitteras i och för konvertering. Det skulle däraf kunna synas följa, att konverteringen icke skulle kunna framkalla någon ökning af sedelutgifningen. Men därvid är att beakta, att af de obligationstyper, som äro föremål för denna konvertering, finnes mycket stora belopp i marknaden[1], och, då de snart förfalla till inlösen, lär det ej blifva

[1] Den 31 oktober 1899 voro af dessa obligationstyper utestående öfver 840 mill. doll. och däraf voro af nationalbankerna för sedelutgifning deponerade 193 mill. doll.

Ayuntamiento de Madrid

svårt för nuvarande eller blifvande nationalbanker att förvärfva sådana och sedan låta konvertera dem till 2-proc.-obligationer.

Hvilken inverkan dessa ändringar emellertid komma att utöfva på sedelutgifningen, är svårt att förutsäga. Också äro meningarne i Förenta staterna delade. Då de nuvarande nationalbankernas sammanlagda aktiekapital den 1 Mars uppgick till 613 mill. doll. och deras sedelutgifningsrätt till 213 mill. doll., finnes således en ytterligare mariginal af 400 mill. doll. Därtill kommer, att den nya lagen, som sagdt, uppmuntrar till bildande af nya nationalbanker eller förvandling af »state banks» till nationalbanker. Medan några anse, att lagens hela verkan kommer att inskränka sig till, att nuvarande nationalbanker begagna sig af sin rätt att utgifva sedlar för hela värdet af de af dem deponerade unionsobligationerna — hvilket skulle innebära en ökning af sedelutgifningen med blott 24 mill. doll. — anse sig andra kunna förespå en enorm tillökning, belöpande sig till hundratals millioner. Ehuru man med säkerhet kan förutsäga, att ingendera af dessa profetior kommer att besanna sig, är det dock, som sagdt, icke lätt att förutse verkningarna af lagen. Dock torde fruktan för en mycket stark öfversvämning med sedlar icke vara befogad. Ehuru under de senare åren ett afbrott i afbetalningen af unionens skuld af särskilda anledningar ägt rum, kommer unionen antagligen att i framtiden fortsätta denna reducering af skulden. I samma mån detta sker, försvåras en utvidgning af sedelutgifningen. Ty därigenom stegras kursen på unionsobligationerna, och på detta sätt minskas nationalbankernas vinst å sedelutgifningen. Vidare är det tydligt, att hvarje ökning af sedelutgifningen i allmänhet blifver mindre inbringande än den redan förefintliga sedelcirkulationen, enär i allmänhet, ju större sedelutgifningen blifver, en desto mindre procent af sedelstocken kommer ständigt att vara uti i rörelsen.

Skulle emellertid en betydligare tillökning af sedelutgifningen äga rum, kan detta, på grund af sedlarnes natur och bestämmelserna om hvad som får inräknas i nationalbankernas kassor, medföra icke oväsentliga olägenheter för unionens penningeväsende, liknande den, som experimentet med silfret framkallade. Ty om nationalbanksedlarne ökas, komma de att utränga motsvarande mängd greenbacks ur allmänna rörelsen. Greenbacks få nämligen inräknas i de kassaförråd, som nationalbankerna äro skyldiga

Ayuntamiento de Madrid

hålla för sina deposita. En ökning af nationalbanksedlarne kommer därför att öka den del af greenbacks, som ligger i nationalbankernas kassor, men då det icke ligger i dessa bankers intresse att hålla stora kassor, så blir följden, att i stället guldet i dessa kassor kommer att minskas. Att beakta är nämligen, att nationalbank icke behöfver ha någon guldkassa för sina sedlar, enär banken äger rätt att inlösa dem med greenbacks. På detta sätt skulle alltså en starkare utvidgning af sedelutgifningen kunna framkalla eller befrämja ett guldutflöde ur landet, på samma sätt, som silfverexperimentet gjorde.

Ayuntamiento de Madrid

Ayuntamiento de Madrid

Öfversikt öfver de större bankernas ställning den 30 april 1900.

Tillgångar.

		Grund- och Reserv-fonds-hypotek	Fastig-heter och Inven-tarier	Kassa: Guldmynt och omyntadt guld	Kassa: Skiljemynt och sedlar	På räkning med inhemska banker	På räkning med utländska banker	Avista anvis-ningar och ut-ländska sedlar	Obliga-tioner	Diskonte-rade vexlar: Inrikes
1	Riksbanken	—	—	30,093,858	7,814,755	1,224,000	18,624,965 [1]	148,300	19,436,254	75,567,263
2	Skånes E. B.	9.153,380	1,750,720	1,528,962	2,066,417	247,931	1,170,082	790,248	5,520,806	31,899,064
3	Vermlands d:o	2,497,763	84,792	256,931	148,472	2,046,496	17,854	62,992	1,373,147	5,890,923
4	Kopparbergs d:o	2,255,788	82,685	211,150	299,245	3,233,774	—	255,511	1,361,025	3,184,088
5	Östergötlands d:o	2,874,272	201,678	88,870	288,140	425,316	161,338	85,379	2,695,883	7,736,084
6	Smålands d:o	1,813,254	92,385	302,260	187,656	1,657,646	207,847	89,458	1,624,055	11,532,056
7	Örebro d:o	2,200,000	9,000	201,745	332,291	95,859	—	45,975	1,276,261	5,004,213
8	Mälareprov:nas d:o	2,529,191	232,553	425,720	734,666	338,000	45,367	482,388	1,170,488	11,695,868
9	Göteborgs d:o	3,063,974	1,258,664	524,565	905,963	3,476	666,964	120,217	1,595,410	10,303,589
10	Stockholms d:o	3,600,000	110,000	693,906	2,729,634	7,674,867	13,850,683	613,827	7,848,774	12,377,190
11	Norrköpings d:o	1,973,747	93,620	309,776	81,302	435,919	264,446	12,112	1,123,174	5,475,653
12	Sundsvalls d:o	3,724,710	1,076,207	630,960	956,505	37,071	392,119	162,503	1,256,830	14,565,756
13	Christianstads d:o	6,195,725	445,628	1,044,908	760,821	2,137,129	188,362	253,742	3,534,332	14,207,050
14	Skaraborgs läns d:o	2,177,347	161,000	227,481	242,774	2,688,401	—	73,595	1,242,725	8,333,573
15	Gefleborgs d:o	1,615,474	175,728	241,210	62,458	968,832	3,835	6,044	456,100	5,385,626
16	Uplands d:o	1,787,735	158,036	257,020	324,998	1,376,717	59,435	105,687	4,707,590	6,518,466
17	Södermanlands d:o	1,486,967	21,612	209,475	183,311	1,490,451	—	59,940	452,282	3,708,007
18	Kalmar d:o	1,346,676	108,757	209,276	102,076	616,954	277,750	15,250	1,723,235	6,111,244
19	Hernösands d:o	4,941,470	1,053,554	654,270	545,075	—	322,623	33,863	6,965,838	10,107,440
20	Helsinglands d:o	2,245,526	124,512	317,110	303,522	342,163	116,656	54,144	336,823	8,688,351
21	Norrbottens d:o	1,521,660	31,253	250,790	211,898	30,000	31,193	51,125	1,500,400	6,711,416
22	A.-B. Sthlm-Öfre Norrl.	276,200	240,765	8,660	1,357,185	266,400	376,310	240,586	5,246,769	21,941,544
23	Skandinav. Kred. A.-B.	—	805,000	49,695	4,230,665	3,163,943	2,370,391	481,510	6,645,459	23,492,393
24	Industrikred.-akt.-bol.	—	355,000	5,150	469,777	375,000	732,091	131,382	3,713,158	5,990,532
25	Sthlms Int.-gar.-A.-B.	—	1,001,000	5,677	946,043	880,000	2,936,499	42,536	2,518,333	1,439,830
26	Stockholms Handelsb.	—	5	7,265	1,082,150	7,081,529	1,219,493	117,530	6,072,384	6,080,890
27	Göteborgs Köpmansb.	—	203,000	2,446	196,220	459,365	214,288	7,268	201,000	4,674,245
28	Sundsvalls Handelsb.	—	33,652	3,368	424,766	444,029	345,750	55,567	2,611,396	5,630,161
29	Skånska Handelsb.	—	216,974	4,025	307,838	—	400,003	45,815	623,950	4,472,284
30	Nordiska Kreditb.	—	516,000	755	321,044	370,804	197,263	228,137	1,010,799	3,347,843
31	Sydsv. Kred. A.-B.	—	37,029	4,202	570,974	479,283	188,468	65,441	571,654	4,862,172
32	Göteborgs Handelsb.	—	98,931	1,158	283,495	23,270	175,425	30,266	—	4,045,829
33	Sthlms Diskontob.	—	500,500	2,815	126,021	879,000	58,084	48,264	3,116,251	1,417,499
	Summa	59,280,859	11,280,240	38,775,459	29,598,157	41,493,625	45,615,584	5,016,602	99,532,585	352,398,142

	Utestående lån: Utrikes	mot inteckningar	mot obligationer	mot aktier	mot annan real-säkerhet	mot borgen och namn-säkerhet	Kreditiv och löpande räkning	Utgifts- och diverse räkningar	På indrifning beroende	Summa	
1	12,853,985	11,041,850	9,130,680	4,925,530	713,590	10,294,683	8,341,379	3,049,041	269,383	213,529,516	1
2	1,076,798	11,178,457	529,780	8,314,553	4,885,265	8,656,781	15,735,999	1,342,780	—	105,848,023	2
3	4,172	3,551,170	178,205	3,321,770	938,710	1,537,630	3,667,043	61,903	8,950	25,648,923	3
4	—	3,005,190	30,950	3,434,370	796,220	2,512,245	3,605,064	722,680	1,000	24,990,985	4
5	94,895	4,094,120	57,515	878,550	340,875	980,794	3,496,922	227,305	9,968	24,737,904	5
6	164,147	4,708,159	35,745	1,672,475	300,655	1,611,731	2,585,806	676,575	49,258	29,311,168	6
7	—	2,416,915	1,800	635,900	54,100	702,406	1,583,312	53,656	560,597	15,174,030	7
8	19,719	8,612,194	198,490	4,532,230	158,965	2,745,389	5,050,947	244,978	54,062	39,271,215	8
9	1,546,874	7,603,604	949,270	3,702,282	1,451,087	1,727,143	7,226,542	1,309,112	128,088	44,086,824	9
10	2,927,509	6,276,200	2,278,126	6,551,078	916,500	695,656	14,090,109	1,619,655	—	84,853,714	10
11	171,612	1,539,500	3,000	1,312,070	1,703,055	450,700	3,245,275	204,296	—	18,399,257	11
12	568,933	4,179,781	101,700	4,910,740	2,330,300	1,657,112	12,749,652	457,711	6,816	49,765,406	12
13	574,060	1,913,880	1,238,650	11,476,093	826,773	3,157,591	10,176,599	3,509,843	171,248	61,812,434	13
14	—	2,065,480	45,625	626,650	339,780	1,386,230	2,270,071	114,081	27,047	22,021,860	14
15	41,167	2,262,000	70,000	4,254,760	44,000	836,551	2,337,646	59,746	32,864	18,854,041	15
16	—	3,937,330	93,290	2,019,025	324,564	1,546,979	4,095,454	299,295	108,938	27,720,559	16
17	—	2,972,525	67,750	419,550	322,905	1,329,440	1,281,331	284,917	40,300	14,330,763	17
18	335,605	3,486,531	13,100	1,592,600	55,966	526,443	1,951,495	237,235	12,033	18,722,226	18
19	129,926	3,919,055	389,990	6,503,603	1,054,445	1,791,913	15,245,353	574,341	260,503	54,493,262	19
20	98,586	4,445,670	16,500	3,641,635	1,753,565	1,589,505	6,379,650	583,236	218,954	31,256,108	20
21	—	2,868,465	17,000	609,030	69,625	564,730	4,695,515	99,390	48,865	19,312,355	21
22	172,932	6,804,005	198,700	3,752,960	169,950	2,072,950	12,662,079	1,258,846	11,833	57,058,674	22
23	3,148,449	13,253,775	2,941,600	9,833,400	1,453,600	3,161,950	14,269,897	3,709,445	179,317	93,190,489	23
24	718,066	3,132,200	149,130	3,665,450	161,250	1,092,750	2,653,966	294,895	—	23,639,797	24
25	62,481	74,878,726	352,625	2,718,675	102,500	312,800	5,952,134	261,649	—	94,411,508	25
26	400,749	1,406,500	272,900	4,271,500	—	660,917	12,932,023	395,106	—	42,000,941	26
27	34,778	3,940,400	12,930	2,548,500	172,000	714,443	3,046,650	127,252	—	16,554,785	27
28	215,075	2,093,375	265,790	3,917,140	11,000	1,069,765	3,988,165	266,151	10,679	21,385,829	28
29	249,349	2,807,098	211,200	2,927,492	7,600	1,857,171	4,816,669	369,690	124,890	19,442,048	29
30	108,887	2,957,642	80,250	4,933,721	418,296	1,175,151	4,894,292	359,629	28,862	20,949,375	30
31	197,080	2,348,400	700	3,485,165	495,850	1,139,394	3,783,633	223,453	—	18,452,898	31
32	144,993	1,894,775	151,150	1,999,310	241,660	614,960	3,945,598	510,914	—	14,161,734	32
33	68,343	339,000	599,200	2,933,871	104,500	—	3,146,708	29,182	—	13,369,238	33
	26,129,170	211,933,972	20,683,341	122,321,678	22,719,151	60,173,903	205,902,978	23,537,988	2,364,455	1,378,757,889	

[1] Däraf ej något å separaträkning.

Omsättningen å Riksbankens Clearingsafdelning har utgjort under april månad 331,106,837 kronor.

Ayuntamiento de Madrid

Ayuntamiento de Madrid

Öfversikt öfver de större bankernas ställning den 30 april 1900.

Skulder.

		Egna banksedlar	Postremiss-vexlar	Sparkasse-räkning	Upp- och afskrifnings-räkning	Löpande räkning	Depositions-räkning	Upptagna lån	I räkning med inhemska banker	I räkning med utländska banker	Inkomst- och diverse tillfälliga räkningar	Grundfond	Reserv- och Dispositions-fond	Summa	Obegagnad sedel-utgifningsrätt	
1	Riksbanken [1]	60,604,092	2,437,091	—	33,175	39,393,907	11,640	25,000,000	6,000,000	9,070,490	748,509	50,000,000	20,230,612	213,529,516	56,023,767	1
2	Skånes E. B.	10,256,207	1,629,903	—	10,155,622	1,303,411	51,602,810[3]	1,120,000	46,132	4,763,909	1,870,029	15,000,000	8,100,000	105,848,023	6,426,134	2
3	Vermlands d:o	3,067,169	422,860	—	1,654,156	295,503	16,630,100	—	363,950	3,045	382,692	1,875,000	954,448	25,648,923	437,520	3
4	Kopparbergs d:o	2,716,021	472,253	—	1,296,895	66,533	16,673,690	—	—	—	402,393	1,558,200	1,805,000	24,990,985	374,197	4
5	Östergötlands d:o	2,500,763	438,925	52,355	2,274,550	225,378	12,700,598	1,300,000	428,019	536,535	380,781	2,600,000	1,300,000	24,737,904	373,509	5
6	Smålands d:o	2,631,726	500,208	1,736,514	1,860,888	1,099	17,933,408	300,000	—	248,625	523,670	2,909,400	665,630	29,311,168	647,548	6
7	Örebro d:o	2,571,216	556,108	344,817	1,808,492	—	5,806,319	480,000	200,000	360,567	340,269	2,000,000	706,242	15,174,030	630,528	7
8	Mälareprov:nas d:o	3,904,715	919,220	1,233,800	3,506,556	317,029	21,383,806	100,000	1,068,958	81,550	803,354	4,000,000	1,952,227	39,271,215	650,196	8
9	Göteborgs d:o	4,529,735	757,475	1,606,304	3,371,180	910,194	22,464,906	—	—	1,484,722	1,212,308	5,000,000	2,750,000	44,086,824	1,058,804	9
10	Stockholms d:o	4,441,650	440,018	1,744,333	8,532,988	3,934,699	35,203,909	—	1,455,886	9,098,131	7,442,478	9,000,000	3,559,622	84,853,714	2,252,256	10
11	Norrköpings d:o	2,428,955	482,865	350,854	1,440,138	130,000	6,749,855	500,000	644,945	85,475	217,270	3,000,000	2,368,900	18,399,257	1,054,570	11
12	Sundsvalls d:o	5,300,580	334,647	2,580,233	2,525,762	1,122,215	22,723,775	—	2,056,622	1,474,780	1,394,062	6,000,000	4,252,730	29,765,406	1,455,090	12
13	Christianstads d:o	5,274,660	1,592,643	10,039,574	3,336,102	164,005	18,702,183	678,459	2,012,871	5,416,537	1,095,400	10,000,000	3,500,000	61,812,434	5,965,973	13
14	Skaraborgs läns d:o	2,416,500	666,522	—	1,676,143	—	13,240,565	—	206,870	—	514,511	2,250,000	1,050,749	22,021,860	888,320	14
15	Gefleborgs d:o	2,265,065	430,740	177,024	1,348,680	189,958	8,567,373	—	2,405,000	890,849	195,579	1,500,000	883,773	18,854,041	191,610	15
16	Uplands d:o	2,728,035	447,735	—	2,315,508	80,806	17,371,609	—	—	19,994	701,872	2,020,000	2,035,000	27,720,559	124,720	16
17	Södermanlands d:o	1,713,190	358,442	973,000	1,442,549	247,500	6,197,408	200,000	492,609	152,140	336,488	1,500,000	717,437	14,330,763	583,250	17
18	Kalmar d:o	2,030,535	281,892	2,755,155	890,129	56,311	9,284,901	—	390,230	325,674	227,399	1,950,000	530,000	18,722,226	305,417	18
19	Hernösands d:o	6,497,725	637,901	2,713,932	1,890,262	1,154,652	16,056,852	3,955,000	3,535,636	5,558,383	1,132,919	6,000,000	5,360,000	54,493,262	1,498,015	19
20	Helsinglands d:o	3,667,485	760,905	1,042,188	1,183,482	—	16,429,560	—	3,304,940	—	512,548	3,000,000	1,355,000	31,256,108	95,151	20
21	Norrbottens d:o	2,035,010	345,119	1,051,897	642,766	186,601	3,768,010	3,780,000	3,002,297	1,163,162	292,715	2,500,000	544,778	19,312,355	737,440	21
22	A.-B. Sthlm-Öfre Norrl.	256,810	477,454	6,097,317	5,731,844	2,660,467	12,127,695	1,874,000	1,022,000	3,961,600	4,849,337	12,000,100	6,000,050	57,058,674	—	22
23	Skandinav. Kred. A.-B.	—	1,449,010	—	7,830,137	6,152,226	44,208,470	—	5,473,686	6,754,662	4,322,090	10,000,208	7,000,000	93,190,489	—	23
24	Industrikred.-akt.-bol.	—	314,104	585,231	4,196,118	—	9,702,821	500,000	—	370,281	1,871,242	4,000,000	2,100,000	23,639,797	—	24
25	Sthlms Int.-gar.-A.-B. [2]	—	75,073	2,004,303	3,361,761	26,516	13,684,861	13,376	—	2,622,972	2,226,146	7,500,000	2,825,000	94,411,508	—	25
26	Stockholms Handelsb.	—	173,213	2,300,956	3,103,213	8,826,232	8,785,733	—	1,137,130	5,004,040	1,927,552	6,000,000	4,742,872	42,000,941	—	26
27	Göteborgs Köpmansb.	—	537,674	1,450,998	1,684,374	7,400	6,382,657	—	1,155,535	842,010	364,137	3,000,0000	1,130,000	16,554,785	—	27
28	Sundsvalls Handelsb.	—	980,780	2,563,565	1,200,999	374,395	6,913,830	1,900,000	250,000	1,516,759	335,501	4,000,000	1,350,000	21,385,829	—	28
29	Skånska Handelsb.	—	610,351	1,433,879	1,503,995	98,114	3,167,535	100,000	4,092,239	2,502,131	313,804	5,000,000	620,000	19,442,048	—	29
30	Nordiska Kreditb.	—	249,252	2,689,489	1,754,864	2,750,052	4,734,133	1,304,000	500,000	1,018,482	229,103	5,000,000	720,000	20,949,375	—	30
31	Sydsv. Kred. A.-B.	—	768,586	3,369,261	930,989	13,925	7,162,178	720,000	100,604	828,453	218,902	4,000,000	340,000	18,452,898	—	31
32	Göteborgs Handelsb.	—	600,804	1,133,555	578,321	2,375,640	1,553,767	100,000	1,052,215	1,070,043	272,389	5,000,000	425,000	14,161,734	—	32
33	Sthlms Diskontob.	—	45,760	3,502,935	453,876	425,441	5,169,990	—	24,077	935	696,224	3,000,000	50,000	13,369,238	—	33
	Summa	133,837,844	21,195,533	55,533,469	85,516,514	73,490,209	463,096,947	43,924,835	42,422,451	67,226,936	38,353,673	202,162,908	91,925,070	1,378,757,889	81,774,015	

[1] De under rubriken »I räkning med inhemska banker» upptagna 6 mill. kronor äro af Riksgäldskontoret å särskild depositionsräkning insatta. Lånet å 25 mill. kronor är upptaget hos Riksgäldskontoret.

[2] I slutsumman ingå här ofvan ej upptagna egna utelöpande obligationer för 60,071,500 kronor.

[3] Häri ingå äfven af andra banker och bankirer å depositionsräkning insatta medel.

Ayuntamiento de Madrid

Ayuntamiento de Madrid

Christianstads Enskilda Bank

Hufvudkontor: Helsingborg.

Grundfond: 10,000,000.
Reserver: 3,448,321.

Depositions-, Upp- och Afskrifnings- och Sparkasseräkning samt öfriga slag af bankrörelse.

Göteborgs Enskilda Bank.

Göteborg, Stockholm, Strömstad.

Grundfond	Kr.	**5.000.000. —**
Reservfond	»	**2.500.000. —**
Dispositionsfond	»	**250.000. —**

Depositions- & Kapitalräkning, vexeldiskontering, lån, kassa- & resekreditiv, löpande räkningar, utländska vexlar och mynt.
Kassafack vid kontoren i Göteborg och Stockholm.
Notariatafdelning vid Hufvudkontoret i Göteborg.
Sparkasseräkning vid Afdelningskontoren i Stockholm och Göteborg.

Ayuntamiento de Madrid

HERNÖSANDS ENSKILDA BANK

Grundfond kr. 6,000,000: — ★ Reserver kr. 5,300,000: —

mottager penningar på **Deposition-, Sparkasse-** samt **Upp-** och **Afskrifningsräkning,**
diskonterar vexlar,
beviljar **lån** och **kassakreditiv,**
köper och säljer **vexlar på utlandet,**
säljer **postremissvexlar,**
ombesörjer **inkassering** af vexlar betalbara å bankplatser samt
beviljar **stående lån** mot realsäkerhet.

Hufvudkontor:

Hernösand, kontorstid 10 f. m.—2 e. m.

Afdelningskontor:

Stockholm,	kontorstid	9,30	f. m.—3,30	e. m.	**Skellefteå,**	kontorstid 10	f. m.— 2 e. m.
Örnsköldsvik,	„	10	f. m.—1	e. m.	**Nordmaling,**	„ 10	f. m.—12 midd.
Sollefteå,	„	10,30	f. m.—2	e. m.	**Kramfors,**	„ 11	f. m.— 1 e. m.
Nyland,	„	11	f. m.—1	e. m.			

Resekreditiv erhålles hos kontoret i **Stockholm.**

Utom de resp. kontorsplatserna boende behagade hänvända sig **direkt till banken** vare sig pr post eller telegraf. Telegrafadress: *Hernösandsbank.*

Industri-Kredit-Aktie-Bolaget

i Stockholm.

Hufvudkontor: Öfre Munkbron N:o 7,

Afdelningskontor: Arsenalsgatan N:o 4 A. Kungsgatan N:o 13.

(Telegramadress: **Industribanken.**)

• • • Bankaffärer af alla slag • • •

Uthyr kassafack i brandfritt hvalf. Emottager slutna och öppna deposita, de senare med skyldighet för bolaget att inkassera förfallna räntor och kuponger m. m.

Ayuntamiento de Madrid

Telegrafadress: NORDBANK.

AKTIEBOLAGET

NORDISKA KREDITBANKEN

STOCKHOLM.

Hufvudkontor: Drottninggatan 8.
Filialer: Mynttorget 4 & Drottninggatan 102.
Afdelningskontor: Eskilstuna.

Egna fonder: 5,600,000 Kronor.

STYRELSE:

Otto H. R. Printzsköld, Chef för H. M. Konungens Hofförvaltning, Förste Hofmarskalk, Ordförande.
L. L. Liberg, Grosshandlare, Nyby Bruk, v. Ordförande.
P. H. Hedenblad, Byrådirektör i Väg- & Vattenbyggnadsstyrelsen.
Isaac Hirsch, Grosshandlare.
V. Ramstedt, Grosshandlare.
G. F. Sandberg, Byråchef i Generalpoststyrelsen.
P. G. Tamm, Bruksegare, Söderfors.
F. Cl. Wachtmeister, Grefve, Generaldirektör.
H. A. Stjernspetz, Major, Verkställande Direktör.

Utfärdar **Resekreditiv** betalbara å de flesta bankplatser äfvensom brunns- o. badorter.

London-bankirer: **London & County Banking C:o Ltd.**
Swiss Bankverein.
Berlin- d:o **Mendelssohn & C:o.**
Hamburg- d:o **Commerz & DiscontoBank.**
M. M. Warburg & C:o.
Paris- d:o **Crédit Lyonnais.**

Ayuntamiento de Madrid

Aktiebolaget

Stockholms Diskontobank

I Regeringsgatan I

STOCKHOLM

emottager penningar på **depositionsräkning, kapitalräkning, sparkasseräkning** och **checkräkning,**
säljer **postremissvexlar,**
diskonterar **vexlar,** beviljar **lån** och **kassa-kreditiver,**
köper och säljer **utländska vexlar,** m. m.

Aktiebolaget Stockholms Diskontobank.

Stockholms Enskilda Bank.

Solidarisk Bank

Grundad 1856.

Fonder 12,559,622: 13.

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

emottager till vård och förvaltning enskilda personers, kommuners, föreningars och kassors värdehandlingar. Uthyr kassafack. Mottager uppdrag till köp och försäljning af värdepapper samt lemnar upplysningar angående dylika. Prospekt sändas på begäran.

Ayuntamiento de Madrid

Skandinaviska Kreditaktiebolaget

Göteborg. — Stockholm. — Norrköping.

Emottager penningar
å
Depositions-Räkning,
å
Kapital-Räkning
och å
Upp- & Afskrifningsräkning;

beviljar **lån** och **kassakreditiver,**
diskonterar **vexlar,**
försäljer **postremissvexlar,**
åtager sig **inkasseringar,**
utfärdar **resekreditiver,**
köper och säljer **utländska vexlar,**
samt in- o. utvexlar **utländskt mynt,**
uthyr **brand-** och **dyrkfria förvaringsfack,**
emottager **värdepapper** och andra **handlingar** till **förvar** och till **förvaltning.**

Skandinaviska Kreditaktiebolaget.

Skånes Enskilda Bank

Hufvudkontor: Malmö.

Emottager penningar
å
Depositions-Räkning
och
Upp- och Afskrifningsräkning
samt drifver öfriga slag af bankrörelse.

Skånes Enskilda Bank.

Ayuntamiento de Madrid

Aktiebolaget
Stockholms Handelsbank
Stockholm.

Bankrörelse
Notariatafdelning

Telegrafadress: Handelsbank.

Stockholms
Intecknings Garanti Aktiebolag
STOCKHOLM
N:o 1 Malmtorgsgatan N:o 1.
Afdelnings-Kontor: N:o 13 Biblioteksgatan N:o 13.
Allmänna telefon och Rikstelefon.

Bankrörelse. Fastighetsbelåning.
Förvaringshvalf
för öppna och slutna depositioner.

Ayuntamiento de Madrid

Bankaktiebolaget

Stockholm-Öfre Norrland

(f. d. Westerbottens Enskilda Bank)

Telegrafadress: ***Norrlandsbanken.***

Kontor i Stockholm.

Hufvudkontor: Drottninggatan 6.
Filialkontor med full-ständig bankrörelse: Södermalmstorg 8, Vasagatan 44, Regeringsg. 59 och Humlegårdsg. 6.

Kontor i Umeå, Åsele, Skellefteå, Piteå, Luleå, Haparanda, Gellivare, Gefle, Edsbyn, Falun, Säter, Rättvik, Vansbro och Elfdalen.

Banken emottager penningar å Depositions- och Kapitalräkning, å Hushållsräkning samt å Upp- och Afskrifningsräkning.
Banken diskonterar vexlar, beviljar lån, kreditiv och löpande räkning.
Banken köper och säljer vexlar på bankplatser i **Europa** och **Amerikas Förenta Stater** samt utfärdar **resekreditiv.**
Banken uthyr **kassafack** mot en afgift af 15, 20 och 25 kronor för år.
Banken mottager **öppna** och **slutna depositа.**

Lifförsäkrings-Aktiebolaget

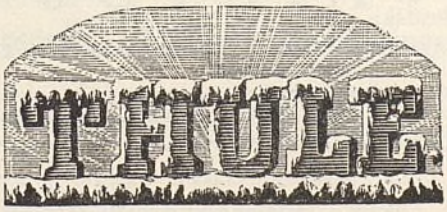

Aktieegarnes utdelning är begränsad.

Medan aktieegarne erhålla en för hvarje år begränsad utdelning, som aldrig får öfverstiga

Kronor 30,000 Kronor,

har de försäkrades kontanta vinst alltmera stigit och för år 1899 uppnått en summa af

Kronor 431,176 Kronor

eller mer än fjorton gånger utdelningen till aktieegarne.

Bolagets ansvarssumma öfver

Kronor 115,000,000 Kronor.

Ayuntamiento de Madrid

Uplands Enskilda Bank.

* * * Solidarisk Bank * * *

Grundad 1865.

Hufvudkontor: **Upsala.**

Afdelningskontor: **Sala, Enköping, Norrtelje, Östhammar, Ludvika, Vesterås.**

Grundfond	Kr.	1,520,000.
Kommanditfond	„	500,000.
Reservfond	„	1,000,000.
Dispositionsfond	„	735,000.
Delegerarefond	„	300,000.

Depositions- & Kapitalräkning, Upp- & Afskrifningsräkning, Vexeldiskontering, Lån, Kassakreditiv, Löpande räkningar, Postremissvexlar, Utländska vexlar. — Inkasseringar.

London Bankirer: **C. J. Hambro & Son o. Fred. Huth & C:o.**
Paris d:o **Credit Lyonnais.**
Berlin d:o **Dresdner Bank.**
Hamburg d:o **Vereins Bank o. Commerz- und Diskonto Bank.**

Ayuntamiento de Madrid

LIFFÖRSÄKRINGSBOLAGET

SVECIA

Tidsenligt lifförsäkringsbolag

3 Regeringsgatan STOCKHOLM Regeringsgatan 3

Meddelar **Lif-, Blandad Lif- och Kapital-, Korttids-, Sparkasse-, Testaments-, Enke-Pensions- och Stipendieförsäkring** samt **Lif-, Blandad Lif- och Kapitalförsäkring för barn.**

OBS.! Testamentsförsäkring. Pension till enkan, kapitalet till barnen. Årlig premie för tvenne 30-åriga personer Kr. 23: 30 pr 1,000.

OBS.! Enkepensionsförsäkring. Årlig premie för 100 Kr. pension för tvenne 30-åriga personer Kr. 22: —.

OBS.! Stipendieförsäkring, hvarigenom universitetsvistelse lättast möjliggöres.

OBS.! Barnförsörjningsförsäkring, hvarigenom understöd tillförsäkras barnet från försörjarens död, till dess det kan sig själf försörja.

"SVECIA" erbjuder liberala, tidsenliga försäkringsvilkor och förenar prisbilligheit med soliditet.

Agenter antagas!

OBS.! **Utmätningsfrihet för pensioner!**

"SVECIAS" premier äro ända till 30% lägre än de utländska lifbolagens och äfven billigare än de äldre svenska bolagen.

Begär prospekt!

OLYCKSFALL-FÖRSÄKRINGS-ANSTALTEN

GOTHIA

3 Regeringsgatan STOCKHOLM Regeringsgatan 3

Gothia är ett ömsesidighetsbolag, hvadan all vinst tillfaller de försäkrade, och hafva de rösträtt å bolagsstämma.

Gothia har liberala, tydliga försäkringsvilkor, som skilja sig från öfriga olycksfallförsäkringsanstalter i riket.

Gothia vill härigenom söka undvika tvister mellan de försäkrade och anstalten.

Gothia hänskjuter tvistiga regleringar till länsvis valda kompromisser, bestående af 3 personer, som aflagt domareed.

Gothia lemnar ersättning vid öfvergående skada intill 200 dagar.

Gothia har fasta, billiga premier.

Gothia har kontor Regeringsgatan 3, Stockholm.

Ayuntamiento de Madrid

Insända böcker:

Annales de l'Institut des Sciences sociales 6e Année Nr 1.
Statsøkonomisk Tidsskrift 1899 fjerde hefte.
Nationaløkonomisk Tidsskrift 1900 2:de hefte (Marts-April).
Försäkringsföreningens Tidskrift 1900. Första och andra häftet.
L'Humanité Nouvelle 1900. April o. Maj.
Die Gleichheit. Zeitschrift für die Interessen der Arbeiterinnen, 1900 N:ris 8 och 9.
Andersson, Thor. Om Arbetare-Olycksfallsförsäkring. II.
Tallqvist, J. V., En blick på Finlands Banks utlåningspolitik sedan år 1868. (Särtryck ur Vetenskapssocietetens bidrag).
——, Bidrag till belysande af det svenska myntets historia i Finland sedan år 1808 (d:o d:o).
Lundin, K. F., Svenska mejerihandteringens utveckling och smörtillverkningens centralisering.

Ayuntamiento de Madrid

Ayuntamiento de Madrid

Uppsala 1900. Almqvist & Wiksells Boktr.-Aktieb.

Ayuntamiento de Madrid